

Femte Aargangs fjerde Hefte.

I.

Winterforelæsninger ved Kiøbenhavn's Uni-
versitet fra November 1797 til Paaske
1798.

Theologernes.

Claus Frees Hornemann, Doctor og ordentlig
Professor i Theologien, bringer tilende offentlig den
sidste Deel af Natur-Theologien; privat forklarer
han Christi Samtaler hos Mathæus og Lucas, Pauli
Breve til de Galater og Epheser, og Jesaias, Spaa-
domme. De practiske Qvælfser fortsætter han.

D. G. Moldenhawer, Doctor og ordentlig
Professor i Theologien, forklarer offentlig de almin-
delige Breve. Privat vedbliver han at foredrage den
dogmatiske Theologie efter Morus, og den christelige
Sædelære; han vil ogsaa gaae dem til Haande, som
vil forsøge deres egne Kræfter i at forklare det Nye
Testament.

M. Nicolai Edinger Valle, Doctor og or-
dentlig Professor i Theologien, samt Biskop i Siælland,
holder et exegetisk cateketisk Collegium over Lærebogen,
og fortsætter Bibellæsningen saavel som de homilitisk-
cateketiske Qvælfser.

Fridrich Münter, Doct. og ordentlig Prof. i
Theologien, læser offentlig over Pastoral-Theologien.
Privat foredrager han en Indledning til det Nye Te-
stament, tilligemed den ældre dogmatiske Historie.

Juristernes.

Laurits Norregaard, ordentlig Lærer i Lov-
kyndigheden, forklarer offentlig Personernes Ret;
privat, Criminalretten efter de dansk-norske Love, og
ogsaa dem til Tieneste, som forlange Qvælfser i den ju-
ridiske Praxis.

Christ. Ulrich Ditlev v. Eggers, Doct. og
overordentlig Lærer i Lovkyndigheden, læser offentlig
den absolute Naturens Ret; privat den dansk-norske
Proces, og Tingenes Ret efter de romersk-tydske Love.

Joh. Frid. Vilh. Schlegel, Doct. og over-
ordentlig Lærer i Lovkyndigheden, bliver ved offentlig
at forklare den hypotetiske Naturet efter den kritiske
Philosophies Grundsætninger; privat, naar han har
tilendebragt den dansk-norske Proces, foredrager han
Ret i Tingen efter de danske Love, saavel som Proces-
retten efter de romersk-tydske. Han vedbliver som
sædvanlig, at antille Qvælfser i skriftlig at opløse juri-
diske Spørgsmaale.

Frid. Theodor Surtikarl, Adjunct. i det
juridiske Facultet, forklarer offentlig Folkereetten;
privat Ret til Tingen efter de dansk-norske Love.

Medicinernes.

Mathias Sætorph, ordentlig Lærer i Medicinen og Jordemodervidenskaben, forklarer i et offentligt anatomisk Cursus fra XII - I Mytologien og Augeologien. Privat fra IV - V lærer han Jordemoderkonstens Grundsetninger efter sit System, og viser Operationerne og Haandgrebene Kl. IX. Tillige vil han kortelig forklare for Elskere og Begyndere Medicinens theoretiske Dele.

Joh. Clemens Tode, ordentlig Lærer i Medicinen, foredrager materia medica af Dyrene, og tilendebringer den medicinske Praxis som har begyndt paa.

Frid. Ludvig Bang, udnævnt lærer i Medicinen, bliver ved i de sædvanlige Tider at foredrage og forklare Lærdømmene om den medicinske Praxis, forbunden med kliniske Øvelser ved de Syges Senge, tillige med udvalgte Tilfælde af Dagbogen i Friedrichs Hospital.

Arnold Nicolai Hasheim, offentlig Prof. i Medicinen og Physiken, lærer offentlig den medicinske Pathologie; privat Experimentalphysiken.

Gotfred Becker, overordentlig Prof. i Chemien, lærer offentlig Tirsdag og Fredag Metallurgien, og Onsdag og Lørdag privat Experimentalchemien.

Michael Skjelderup, Professor i Anatomien, anstiller offentlig anatomiske Sectioner paa døde Leemer. Privat lærer han Neurologien fra III - IV paa menneskelige Cadavera.

Philosophernes.

M. Abraham Kall, ordentlig Lærer i Historien, giver offentlig Kundskab om de Skribenter der oplyse

Fædrenelandets Historie; privat fra X - IX forklarer han Fædrenelandets Historie, og fra IV - V om Eftermiddagen de mærkværdigste Tildragelser i det 17de og 18de Aarhundrede efter Büsch.

M. Børge Riisbrigh, ordentlig Lærer i Logik og Metaphysik, lærer offentlig Ontologien, privat Logiken fra IX - X. 3 andre Timer igientager han det Foredrag, og giver Kundskab om filosofiske Dager.

Thomas Bugge, ordentlig Lærer i Mathematik og Astronomie, lærer offentlig fra II - III Optik, Katoptrik og Dioptrik; privat forklarer han den spheriske og theoretiske Astronomie, saavel som den mathematiske Geographie. Han er ogsaa til Tjeneste for dem som forlange de physiske-matematiske Videnskaber forklarede.

M. Nic. Christ. Kall, ordentlig Lærer i de orientalske Sprog, lærer offentlig det arabiske Sprog; privat forklarer han en Deel af Propheterne, og er ogsaa til Tjeneste for dem, som forlange analytiske Øvelser i det hebraiske Sprog.

M. Jacob Baden, ordentlig Lærer i Betsalenheden, forklarer offentlig Cicero's Tale for Roscius Amerinus; privat Propertii Elegier, hvoraf han selv besørger en Udgave. Privatistime anstiller han Øvelser i den latinske Stil.

M. Laurits Sahl, ordentlig Prof. i det græske Sprog, forklarer 1) Hesiodernes mytologiske Historie, for saavidt den hører til at oplyse Æscyli Tragoedie, Agamemnon; 2) søger han at fortolke denne samme Tragoedie af Æscylus; 3) igientager han den ved Examination fra XI - XII.

M. Jeremias Wøldike, ordentlig Prof. i Mathematiken, lærer offentlig fra IV - V de første

Grunde i Algebra; privat fra XII-I den rene Mathematik efter Kästner, og i en anden Time den anvendte Mathematik. Han tilbyder ogsaa sin Tjeneste, isald nogen forlanger en eneſte Deel af Mathematiken forklaret.

Stephan Sumars, Prof., foredrager Tirsdag, Torsdag og Fredag fra XII-I Reglerne i det franſke Sprog, og giver Underretning om de fornemſte Skrifter i de ſjonne Videnskaber i dette Sprog; fra I-II over han dem, ſom attraae det, ogsaa i at ſkrive Franſk.

Andreas Gamborg, ordentlig Prof. i Philoſophien, foredrager offentlig den almiadelige Folkeret; privat lærer han Ethica fra X-XI. I andre Timer igientager han det Foredragne, og tilbyder ſin Tjeneste, isald nogen forlanger en anden Deel af den practiſke Philoſophie forklaret.

Jacob Wolf, overordentlig Prof. i Mathematiken, lærer offentlig om Mørgenen Kl. VIII Arithmetik og Algebra; privat den theoretiske Geometrie og den plane Trigonometrie efter Karſkens Compendium. Det foredragne igientager han ved Examination, og tilbyder ſin Tjeneste, isald nogen forlanger hans Hielp i at forklare de krumme Liniers Theorie.

Rnud Lyne Rahbek, Prof. i Eſthetiken, foredrager fra IV-V tre eller fire Dage om Ugen Poetik eller Rhetorik eller Declamerekonſten efter Tilhørernes Gotbefindende. To Timer beſtemmer han til at forelæſe nogle udmærkede Poefier i Modersmaalet, ogsaa her overladende Balget til Tilhørerne.

M. Jørgen Kiernik, overord. Prof. i Historien, giver offentlig Kl. IX et Udkaſt af de fornemſte europaiſke Rigers og Staters nuværende Tilſtand; privat foredrager han Europas nyere Historie Kl. X;

og Eftermiddag Kl. IV Fædrenelandets Historie fra den kalmarſke Foreeningstid.

M. Rasmus Tyerup, Prof. i Literarhistorien, forklarer offentlig den danſke Literaturs Stiebne fra Reformationen af.

Gregers Wad, overord. Prof. i Naturhistorien, forklarer offentlig fra X XI, 4 Dage om Ugen Drygtognoſien, ſaavel den theoretiske ſom practiſke, og tager med hvad fornemmelig hører til Geognoſie og den oeconomicke Mineralogie, og oplyſer dette med Exemplarer af Univerſitetets Muſæum. Dette Muſæum ſtaaer i ſamme Time aabent for alle hver Onsdag.

M. Peter Gierding, forklarer offentlig i en Eftermiddagstime, ſom Tilhørerne kunne blive eenige om, en eller to Bøger af Herodot; og tilbyder ogsaa ſin Tjeneste ved private Forelæſninger.

Nicolai Hofmanſſevel Bloch, Doct. i Philoſofien, forklarer offentlig den philoſophiſke Historie indtil Videnskabernes Gienſødelse, efter Fedders Anſerſel; privat giennemgaaer han, æſthetiſk efter et foregaaende Curſus i det engeliſke Sprog, Shakespears Tragedie King Lear, eller noget andet Drama af denne berømte Mand.

II.

Om den academiske Disciplin i de ældre Tider. Disciplinens, eller den offentlige Tugts, Historie er ikke nogen uvigtig Deel af Menneskets. Den hænger ſaa noie ſammen med de offentlige Sæder, at man fra dens Strengthed eller Slaphed, Alvor eller Skiødesløshed, kan ſlutte ſig til de herſkende Sæders Blødhed eller Alvorlighed. Jeg har ved en anden Leilighed

talt om Skoletugten i forrige Aarhundrede, og bemærket, at saa streng denne var, saa hørte man dog aldrig enten Forældre eller Børn besværlig derover; tværtimod Forældrene ansaae denne Strengthed som et nødvendigt Middel til at bevare deres Børns Dyd, og tillige som Beviis paa, at Læreren meente det vel med dem; og Børnene takkede endog de strenge Lærere, naar de kom til Skielsaar og Alder, som dem der havde vogtet dem fra Udsvævelser, og befæstet deres moralske Character for deres hele Livstid.

Ved Universitetet var Tugten ikke mindre streng end i Skolerne, uagtet man her havde en modnere Ungdom for sig. Man krævede den nøieste Lydighed imod Love og Foresattes Bud, den skarpeste Sagttale af Pligter og Forrifter, den villigste Underkastelse under Straffe og Tugtelsler. Ubeskedenhed i Sierninger og Ord taaltes ikke, man forlangede Agtelse for Alder og Fortienester, man bar ikke over med nogen Ungdomskaadhed som kunde drage til Exempel. Jeg vil derfor ikke paaftaae, at Moraliteten i det Hele dengang var større, eller at færre Udsvævelser dengang bleve begaaede end nu *); men disse Udsvævelser havde deres Udspring mere af en vild og utæmmet Natur, end af ryggesløse og forbarvede Grundsatninger. Moralitetens Rilde blev uplumret, og den herskende Overbeviisning om Sædeligheds Mundværklighed i det bor-

gerlige Liv tillod ikke Characteren at fordrives uden Opreisning. Den Straffskyldige erkjendte sig for straffelig, og tænkte ikke paa at giøre Last til Dyd, for at resonnerer sig fra Straffen.

Jeg vil af Actis Consistorii anføre nogle Exempler paa den akademiske Disciplins Alvorlighed i de ældre Tider, og overlade Læseren Sammenligningen med nyere Tider, uden enten at billige eller misbillige de anførte Faeta. Det er en Daarlighed, at giøre fremfarne Tiders Sæder til Rettesnor for vore, men ligesaa daarligt er det i mine Tanker, at giøre vore Tider til Måalestok for de fremfarne, og laste eller ophoie disse, ligesom de mere eller mindre nærme sig til vore. Vi bedømme Tiderne ikkun efter afbrudte Stykker; og skulde, naar vi kunde oversee en given Tids-Periode i sit hele Sammenhæng, finde et Stykke af det 16de eller 17de Aarhundrede, ligesaa vel en Deel af den bedste Verden, som den lystigste Periode, vi selv bilde os ind at have oplevet, eller at see i Måde.

Naar 1645 den 27 August "efter som en Student ved Navn Fredericus Osvaldi, skal have skrevet nogle Breve til Jylland indeholdende nogle Poster, som Adelen heiligen tuscherede; saa havde Hr. Canceler af Rectore, der han hannem saadant lod forstaae, været begjærendes, at fornævnte Studiosus saaledes maatte forvares, som Rector selv vilde svare dertil. Hvilket

*) Jeg finder et af Rector og Professores under 30te Juni 1659 udstædet latinsk Monitum i Anledning af en af Regteringen paabudet Bod- og Bededag, hvoraf jeg vil oversætte dette: "det er heiligen at beklage, at de der formedelst den Stand, de have opofret sig til, burde elske Gudsfrugt, Naadelighed, Ædruelighed, Samdrægtighed, Beskedenhed og alle Dyder, lade sig henrive til de modsatte Laster, ere den gemene Mand, som de burde være et Lys for i enhver Anstændighed, til største Forargelse. Skurrilitet i Ord, Smudsfighed i Sæder, Ubeskedenhed paa Sæderne, Uærbødighed i Guds Huus, saa at de ikke længer synes at synde af Strøbelighed og imod deres Villie, men Mange desværre med Vidende og Villie at have overgivet sig til de skændigste Laster."

samme ogsaa samtlig Regens Raad ved Slotsfogeden, der han Rectori om Aftenen derefter som var i Vaar, samme Student i hans Huus foresillede, at skulle ssee havde befalet. Hvortil Rector paa begge Steder havde givet til Svar, at han ikke kunne hannem bedre lade forvare, end udi det Fængsel som her var hos Akademiet, hvor han strax vilde lade hannem indsatte, som og ssee. Hvilket der han i Dag gav Professibus tilkiende, lode de strax indkalde Pedellerne, og forhørte af dem om Fængselets Beskaffenhed, og lode strax hange en nye Dør for det inderste Rum, at fornævnte Student derinde kunde sluttet: befalendes herhos Pedellerne strengeligen, at være begge tilstæde, saa ofte Fængselet skal oplukkes, og have slittig Opsigt og Nie paa hannem, saafremt de ikke selv vilde sidde i hans Sted og udstaae hvad efterkomme kan, dersom han undgik. Ellers vidste Professores ingen anden Steds hannem at lade forvare."

Mar 1646 den 8de Juli "indkom M. Hans Jensen Proxpositus udi Klosteret, og tilkiendegav at en Studiosus Dieterichus Henrici, Sluterus (som var ogsaa tilstæde) havde havt hos sig en Qvindesperson i Kammeret udi Regensen forgangen Tirsdag Aften efter Lovsangen Kl. 10½. Da efter som hannem blev overbevist, at de begge havde været drukne, og være befundne udi Regensen tilsammen fra Klokken halv Gang 7 til halv Gang 11 baade paa Loftet og i Kammeret ic. ic., er han derfor dømt til at sidde in Carcere paa 8 Dagstiid, at excluderes af Regensen, og befalet at Proxpositus præcibus respertinis skulde deprecere paa hans Begne i hans Nærværelse denne hans Forsøelse.

Mar 1647 den 31 Marti "indkom Nicolaus Knopius, Inspector udi Walkendorfs Bøder, og Petrus Laurentii, Johannes Rhumannus, Convictores

sammesteds, og beklagede sig at Christianus Richardi Convictor der sammesteds levede uskikkelig, havde brugt Herrens Nadvere ikkun een Gang i 3 Fierdingaar, ikke søgte Lovsangen og slog sig til Drukkenskab. Professores dømte, at Regenspræsten skulde publice af Prædikestolen afsæde hos Meenigheden udi Regenskirken hans Forsøelse og Forargelse, og at han selv skulde jages in carcerem, og siden forventet, hvis videre om hannem skulde dømmes.

Mar 1650 den 21 September "blev Tage Pedersen, Studiosus, relegeret paa et Aarstid, efter som han to Gange var citeret, og det sidste peremptorie, og ei mødte at svare til hvis Giæld Borger Christen Steensen udi Nøestilde haver af hannem at fodre. Og blev siden assagt, at Christen Steensen skal søge sin Ret, hvor hans Giældner sandtes.

S. A. den 26 October "Anders Nachschou i Hofmesters Boder (Walchendorphs Collegium) efter som han, inden naar Pengene skiftes, altid borte er, haver Professores hannem Stipendium abjudiceret, efter som han mod Fundatsen sig forholdet haver.

1652 den 7de Februar "Peder Gamsborgh, Studiosus, som befindes ei at have været til Gudsbord et ganske Aar, blev tildømt at sidde i Fængsel secundum Rectoris arbitrium, og for sig sin Forargelse sig derforuden med det første til Gudsbord efter aabenbare Skriftemaal i Regenskirken at indstille.

S. A. den 8de Mai "Paulus Elias, tildømt at sidde in carcere arbitrio Rectoris, efter som han iterum iterumque admonitus havet vedblevet og drukket i Kieldere om Natteride. Thi hannem ganske dera at udvise, have de havt deres Betænkning udi for særdeles Narfagers Skyld. Deertil og benaadede de dog hannem paa 4 Rdvs. Mulet inden Pindsedag at er-

lægge. Hvis ikke, da at sidde i Kielederen, som tilforn var sluttet, og imidlertid i Arrest at forblive."

E. A. den 1ste Decbr. "Jørgen Lamprecht blev opfordret efter Hr. Canzlers Befaling, for han et usiint Carmen havde brugt til Peder Pedersens Datters Bryllup i Søndags, som Peder Knudsen Aldorphius Viburgensis Studiosus havde gjort, og tilspurgt af Rectore hvis Permission og Tilladelse han havde havt paa samme Carmen at trykke. Jørgen fremviiste Provstens Haand, som var undertegnet en Deel af det, efter hvilket det trykte var trykt. Hvorpaa Provsten i Klosteret opkom, og sig erklærede, at han ikke kan være dennem quit, eftersom de tuerer sig altid exemplis priorum temporum, vide og derforuden meget ingeniose saadanne Emblemata, som ellers i sig selv giver tilkiende usiintlige Tanker, paa adskilligt andet at forklare: saasom denne Studiosus, hvilken dette sit Emblemata forklarede om en Odder. Provsten blev formænet og advaret, at han en anden Gang skulde see sig bedre for, førend han sætter sin Haand under noget deslige. Aldorphy blev selv opfordret, som sig meget undskyldede, at han det ikke i anden Meening havde skrevet, blev endelig sluttet, at herom skal ydermere tales med Hr. Canzler, og at Personen skal atter møde til næst følgende Consistorium.

Portuerens Instrux paa Regensen af 1653 tilholder iblant andet, at han ikke maae lode noget Qvindfolk indgaae i Regensen.

Nar 1708 "paa Peder Knoppers Memorial at indkomme igien i Collegio Elerhiano, fra hvilket han ved Consistorii Dom var fradømt — for Forsømmelse ved preces og Udeblivelse af Collegio om Natzen — blev resolveret at Consistorium denne Gang har ophævet den forrige Extrusion, at han herefter bedre tager sig vare."

Nar 1723 "Prof. Steenbuk (Theolog) proponerede, at som Studiosus Niels Horn har angivet sig for at admitteres til Examen theologicum, om han da maa antages, i Henseende at han har spillet Komedier, og i det samme indløbe en Memorial til Consistorium fra bemeldte N. Horn af 24 April, hvor han gier Namodning, at hans førte Levnet til dette hans forehavende Forsæt ei maatte være ham hinderlig, saasom han har givet sig fra at agere Komedier, saasnart han blev vidende at det var hans Øvrighed imod."

Biskopen, Prof. Steenbuk, og Conf. Raad Bartholin formænte, at som de nødigt skulde see nogle af blive Præster af dem som har spillet Komedier, de da ei heller kan finde, at Herr skulde tillades at submittere sig Examine theol., saasom naar han den fik overstanden, han da derved blev kiendt værdig til Præfektolen.

Hvorimod Rector Magnificus med alle de øvrige tilstedeværende Assessoribus formænte, at N. Horn i Henseende til hans paa nogen Tid førte uanstændige Levnet, ei saa snart burde tillades at sustinere Examen theol. Men ifald han paa et Nars Tid lader see Bedring, og comporterer sig saaledes som det en skikkelig Studiosum egner og anstaaer, det da var billigt, at hans Brøde ham da blev estergivet, og han derefter blev admitteret til Examen.

I samme Nar foresaldt et lige Tilfælde med en Alumnus paa Walkendorphs Collegium, som ogsaa blev proponeret til at miste sit Stipendium, uagtet da værende Obersecretair Rosgaard paa kraftigste Maade intercederede for ham og gav at forstaae, at det vilde mishage Storcantskeren, Universitetets Patron, ifald Universitetet i dette Tilfælde vilde forfare med Streng-
hed imod denne Student. Herpaa blev resolveret: at Universitetets Patron skulde tilstilles en Copie af Wal-

kendorfs Fundats, med Forespørgsel, hvorledes med bemeldte Student skulde omgaaes til den forestuendende Distributs.

Paa dette samme Collegium ertruderes en Alumnus fordi han er bortreist uden Ephori Samtykke. En anden mister sin Plads, fordi han nogle Nætter har ligget uden for Collegium udeu Ephori Minde og Samtykke. Det samme skeer paa Borkens Collegium, fordi en Alumnus udebliver over sin Tid; en anden fordi han har udsat og solgt en Deel af Collegiets Bøger. Jeg vil ikke tale om dem som for Riatterie bleve af Landet forviste, saasom i Aaret 1659, da Professorens udsedte et Programma angaaende en vis Mag. Niels Svensen, som for sit grove Riatteries Skyld var publice excommuniceret, og siden draget til Holland, hvorved de Studerende som drog did, paaminde om at holde sig fra hans Omgang, isald de ikke, som suspecti in religione, vilde staae tilbage i Befordring og Forfremmelse, naar de kom igien til deres Fædreland og a. m.

Jeg vil slutte denne Extract, som jeg let kunde have forøget med flere Exempler, med at anføre et Devis paa den academiske Disciplins Strengthed af et nyere Datum, hvilket enhver af sig selv vil salde paa at sammenligne med en Tildragelse, som er skeet for vore Pine, og især lægge Mærke til det theologiske Facultets ulige Forhold.

Frants Nygind, som i Aaret 1707 var dimitteret fra Odense Gymnasium, indfandt sig i Aaret 1733 som Opponent ex auditorio ved en offentlig Disputats, som daværende Universitetets Rector og Medicinæ Prof. Detharding bragte til Catheder; ved hvilken Leilighed han skal have opført sig saa utilbørlig mod Detharding, at denne besandt sig besøjet samme

Dag at sammenkalde Consistorium og besvare sig over ham. Consist. besluttede, at Nygind skulde ved ministerium academiæ indkaldes til næste Ret, tillige skulde Præpositus Communitatis og andre som havde været tilstede ved denne Actus og hørt Oppositionen, indfinde sig og bevidne hvad de havde seet og hørt. Imidlertid lovede Prof. Steenbuk at gjøre den Anstalt ved Provsten, at fornævnte Nygind strax skulde vordet excluderet fra Communitetet. Nygind indfandt sig ikke efter givet Kald og Børsel, men svarede skriftelig, og undskyldte sin Udeblivelse med en Reise som han stod isærd med at gjøre til Paris, hvorefter han forlangte, at han som en uden Riget Traværende maatte forundes Kald og Børsel med Aar og Dag efter Loven. Dette Brev blev overleveret Consistorium ved daværende Studiosus Peter Kosod Ander.

Hvori de Gravamina have bestaaet, som man egentlig havde imod Nygind, finder jeg ikke tydelig oplyst i Actis. Provsten siger i sin Attest, at han ikke var kommen seend Nygind havde begyndt at apponere, at han ikke kunde observere hans Gebærder, siden han sad i de forreste Stole, at da han herte det Spørgsmaal af Nygind til Præses: an Medicus inspirare possit juveni &c., hvortil Præses havde svaret utique, og han igien repliceret: forte per clysterem, blev han meget fortræden ved at han var kommen derop, og siden gad han ei agte efter Næsten, men gav sig til at snakke med en Student som sad næst ved ham o. s. v. Andres Attester, om denne Handel, finder jeg ikke i Copiebogen.

Om Maaden, hvorledes denne Sag skulde tages, var nogen Dissensus i Consist. Biskop Worm eragtede, at Nygind burde stavnes nomine universitatis, men ei nomine Rectoris, siden Sagen mere angaaer det ganske Universitet end Rectoren alene, hør holdt og

for, a dersom den Sag ei blev paataalt, og til det yderste forfulgt, da vilde al Disciplin ophøre og dette Universitet paa fremmede Steder høre ilde. Hvornæst Biskopen forlangte, at de i Dag i Consist. tilstedeværende Assessorer fra den nederste opad ligeledes deres Bøta herom vilde lade protocollere. Thi voterede Cancellieraad Ved. Ramus, som den nederste i Consistorio, først derpaa saaledes: at han eragtede denne Post af saadan Vigtighed, at den burde omsendes, paa det enhver af Assessorer kunde have Tid til, sig med Betænkning herom at erklære. Assessor Thesstrup var af samme Tanker som Biskop Worm, allene tillæggende dette, at han meente en Actor af Univers. skulde beskikkes for at tiltale Mygind i den Sag, i hvilken han saa ilde havde begaaet sig mod Rectoren, og formeente han, at han fra Landsting med 6 Ugers Rald og Barsel, som den der ikke vilde lade sig finde, skulde indkaldes. Assessorerne Holberg og Horrebøw protesterede herimod, formeene at efterdi Sagen skulde ageres ved Lands Lov og Ret, saa maatte Magn. Rect. selv være Actor derudi, og at Univers. ikke som Actores deri kunde entrere, for ei at ansees som Dommere i deres egen Sag. Cons. Raad Bartholin bifaldt Hr. Biskop Worms Proposition og hvad Processens Formalitet angaaer, formeente han, at der ei behøvedes saa megen Vitløstighed derved, men at han bør tracteres paa den Maade som andre Studiosi, der have meriteret *relegationem perpetuam*.

Man fik derpaa strax til Relegation; og i det derom udstedte Patent siges: *Franciscus Mygind opponentis partes suscepturus adversus Magnificum hujus Universitatis Rectorem Dm. Georgium Detharding tot insulfas & intolerabiles nugas atque ineptias effudit, voce & gestibus id unice agens, ut Magnificum illum ac celeberrimum virum mani-*

festis oneraret contumeliis, ejusque existimationem & merita extenuaret.

Mygind har ventelig strax ved Sagens Anlæg taget Veien til Hamborg; thi i Aaret 1736 blev daværende Univers. Patron, Geheimeraad Rosenkrands fra Altona, hvor han den Gang opholdt sig, til daværende Univers. Rector Dr. Welsche, og sendte en Ansøgning fra bemeldte Mygind, om at komme tilbage til sit Fædreneland, hvilken Patronen paa det kraftigste understøttede. Han tilstaaer, at Straffen havde været billig, da Forseelsen var saa grov, men troer dog, at der efter nogle Aars Exilium kunde være *venia locus*, og formoder, at Prof. Detharding selv ikke skulde være imod, at Univers., efter at have viist sin Mildtæthed, ogsaa lader see igien Mildhed. "Karlen, skriver han, passerer for at have Erudition, og jeg veed at Mons. Brackel har villet engagere ham at gaae til Moskou." Denne Ansøgning tilligemed Patronens Brev, blev af Consist. sendt til Dethardings Erklæring, men maa ingen Følger have haft, da det siden i mange Aar er ganske taust om Mygind, indtil hans Moder, en Prosteente i Jylland, i Aaret 1751 indkom til Kongen med en Ansøgning om *facultas testandi*, efter at hun Aaret tilforn havde ved et offentlig Proclama indkaldet sin Søn, som den gang havde været 17 Aar borte. I sin Erklæring over denne Ansøgning, meddeeler Consistorium følgende Oplysning om bemeldte Mygind: "Den sidste Esterretning (skriver de) vi have haft om Suplicantindens Søn, Studiosus Frants Mygind, er af et Brev, som blev forefundet i sal. Etatsraad Grams Stervboe, hvori han tilmeldte Etatsraaden, at han som Ingenieur-Officer var engageret i sardinisk Tjeneste. Men da deraf hverken følger, at han er død, eller at han har changeret Religion, saa indstilles om det maatte behøve D. R. M., isald den omføjte facul-

tas testandi bliver Supplicantinden accrederet, at samme da maatte clausuleres: dog hendes Son, ifald han skulde indfinde sig og være habil til at arve, upræjudiceret."

Dette er alt hvad jeg har af Actis og Copiebegger kundet erfare om denne danske Kvantyrer.

III.

Philosophisk Examen i October 1797.

A. Philosophiske Prøve.

Den 5te October.

Crist. Carl Telleman Haud illaud.
 Joh. Christ. Dræbye Laudab. med Udmærkelse.
 Nic. Giesing Wolff Laudab.
 Peter Grove Beier Laudab.
 Christen Brandt Hans illaud.
 Jens Christ. Lund Haud illaud.
 Hans Frid. Johnsen Laudab.
 Joh. Gotfred Pauli Haud illaud.
 Nasmus Birkmøller Haud illaud.
 Joh. Schrøder Vendsen Haud illaud.

Den 11 October.

Bernt Otto Winckler Laudab. med Udmærkelse.
 Nasmus Müller Laudab.
 Peter Lyngbye Laudab.
 Frid. Sigfrid Sandager Haud illaud.
 Zacarias Müller Laudab.
 Christopher Storm Laudab.
 Andreas Bergmann Laudab. med Udmærkelse.
 Ludvig Carl Bergmann Laudab.
 Nels Christ. Kierboe Laudab.
 Christian Thygesen Laudab.
 Jac. And. Nosted Suhf Laud.

Den 12 October.

Peter Ole Brønsted Haud illaud.
 Friderich Hetting Non contem.
 Laurits Frid. Laurrup Laudab.
 Enevold Wagaard Haud illaud.
 Nasmus Frydensberg Laudab.
 Jochum Vallesig Laudab.
 Joh. Nicolai Schow Haud illaud.
 Peter Olsen Non contem.
 Wolfgang Sigis. Resch Haud illaud.
 Peter Mossin Haud illaud.
 Hans Frid. Mossin Haud illaud.
 Hans Christensen Haud illaud.

Den 13 October.

Joh. Andreas Høyer Laudab.
 Joh. Christian Østergaard Laudab. med Udmærkelse.
 Erich Christ. Werlauf Laudab. med Udmærkelse.
 Claus Didrich Cordsen Laudab.
 Frid. Ludvig Friis Laudab.
 Andreas Engberg Laudab.
 Morten Drevsen Laudab.
 Berge Pontoppidan Haud illaud.
 Even Andersen Hand illaud.
 Nicolai Thomsen Laudab.
 Frid. Christ. Rheinlander Laudab.
 Jacob Stofke Non contem.

Den 14 October.

Peter Rosenstand Woldike Laudab. med Udmærkelse.
 Peter Joh. Aggerup Laudab.
 Nicolai Christ. Lud. Wengon Laudab. med Udmærkelse.
 Gustav Lud. Schiern Laudab.

Just Christ. Holm Laudab.
 Christ. Stry Essendrup Haud illaud.
 And. Rud. Hornbech Laudab.
 Arnas Wigfusen Laudab.
 Jens Randers Laudab.
 Søren Igum Haud illaud.
 Lorents Broch Laudab. med Udmærkelse.
 Carl Frid. Musæus Haud illaud.
 Samuel Starinfsye Haud illaud.

Den 16 October.

Peter Joh. Vilh. Stramboe Laudab.
 Markus Nissen Wiberøe Haud illaud.
 Severin Nic. Smith Haud illaud.
 Emmiche Jer. Mulvad Haud illaud.

B. Philologisk Prøve.

Den 3die October.

Christian Guldbrand Laudab.
 Abraham Hesselberg Laudab.
 Joh. Ovesen Biørn Laudab.
 Henrich Schreiber Laudab.
 Christopher Neess Laudab.
 Peter Krog Meyer Laudab.
 Rasmus Christ. Kierungaard Laudab. med Udmærkelse.

Simon Christ. Møllsted Haud illaud.
 Jessen Nic. Wilschens Laudab. med Udmærkelse.
 Hans Adam Brasch Laudab.
 Mathias Pet. Paulin Laudab.
 Pet. Joh. Lud. Brochdorff Laudab.
 Joh. Christian Vibenberg Laudab.
 Ole Sørensen Laudab.

Den 4de October.

Jens Arensbach Laudab.
 Friderich Dresler Laudab.

Mathias Nishbeck Laudab.
 Wilhelm Udal Laudab.
 Joh. Frid. Bloch Haud illaud.
 Hans Sørensen Laudab.
 Johan Seier Laudab.
 Harald Brechner Laudab.
 Phillip. Vilh. Nicoll Laudab.
 Hans Pet. Sædolin Laudab.
 Pet. Abildgaard Soland Haud illaud.
 Rasmus Leerbeck Haud illaud.
 Mathias Carz Laudab.
 Frid. Vilh. Vortig Laudab.
 Ole Torkildsen Laudab.

Den 11 October.

Johan Storm Munch Laudab.
 Edvard Munch Haud illaud.
 Benjamin Hornemann Laudab.
 Meinhard Nygind Laudab.
 Dibrich Müller Laudab.
 Ove Heg Guldberg Laudab.
 Marcus Nissen Wiberøe Laudab.
 Hans Pedersen Laudab.
 Lars Sommerfeldt Haud illaud.
 Jens Fabricius Laudab.
 Hent. Christ. Achen Haud illaud.
 Johan Winding Haud illaud.
 Peter Dastrup Laudab.
 Hans Storm Laudab.
 Jens Hane Laudab.
 Andreas Qvale Laudab.

Den 12 October.

Peter Nic. de Seve Haud illaud.
 Jeremias Müller Haud illaud.
 Jens Melchior Non contem.

Gudmund Biarnesen Scheving Haud illaud.
Jonas Zimmermann Laudab.
Jens Jacob Aalborg Haud illaud.
Niels Lund Non contem.
Henrich Monrad Juel Haud illaud.
Jens Schanche Laudab.
Ludolph Frid. Fog Laudab.

Den 13 October.

Frid. Heins Haud illaud.
Hans Frid. Johnsen Haud illaud.
And. Agerbek Roefoed Haud illaud.
Joh. Jacob Raminfkye Laudab.
Pet. Grove Beyer Laudab.
Joh. Sorgen Wolff Laudab.
Einer Lund Haud illaud.
Mathias Guldborg Laudab.
Thøger Kiersgaard Afsk Laudab.
Holger Halling Schiødt Laudab.
Joh. Schrøder Bendsen Haud illaud.
Christian Wiesen Laudab.
Niels Theilgaard Laudab.
Christen Christensen Laudab.
Mathias Lumholts Renne Haud illaud.

Den 14 October.

Nicolai Wolfsberg Laudab. med Udmærkelse.
Christop. Carl Tellemann Laudab.
Nicolai Winge Laudab.
Svar Hesselberg Laudab. med Udmærkelse.
Hans Christensen Haud illaud.
Rasmus Birckmøllre Haud illaud.
Friderich Viberg Laudab.
Andreas Hartvig Laudab.

Christian Brandt Haud illaud.
Enevold Wagaard Haud illaud.

Den 16 October.

Rasmus Møller Haud illaud.
Christian Julius Linftov Laudab.
Lermund Gotl. Heinrich Laudab.
Frid. Sigfrid Sandagger Haud illaud.
Joh. Gorfred Pauli Non contem.
Jens Rynning Laudab.
Jens Christ. Lund Non contem.
Christopher Storm Haud illaud.
Peter Olsen Haud illaud.
Hermann Smith Haud illaud.
Jens And. Møller Laudab.
Johan Splid Haud illaud.

Af dem, som have underkaffet sig begge Prø-
ver, bleve følgende 12 offentligent ind-
kaldte for Consistorium og berømte:

Joh. Christ. Østergaard.
Andreas Bergmann.
Nic. Christ. Lud. Beuzon.
Jessen Nic. Henr. Wisckens.
Ped Rosenstand Woldike.
Bernh. Otto Winkler.
Erich Christ. Werlauff.
Rasmus Christ. Kierrumgaard.
Svar Hesselberg.
Joh. Christ. Dræbye.
Nicolai Wolfsberg.
Porents Broch.

IV.

Kan der vindes noget for Fædrelandets Sprog og Literatur ved en næiere Foreening med Sverrigs?

Jeg frygter ikke, at nogen skulde optage dette Spørgsmaal til Fornærmelse for det ædle svenske Folk, som vilde jeg kalde i Tvivl, om mine Landsmand, saavel som andre paa Oplysningens Vel fremstræbende Nationer, kunde og burde forøge deres Kundskabs Fond ved Bekendtskab ogsaa med svenske Skrifter. De Svenskes Fortienester af Videnskaberne ere alt for betydelige og afgjorte, end at noget oplyst Folk i Europa kunde vrage eller tilfidsfætte deres Bidrag til den almindelige Oplysning, end sige vi deres Naboer, som baade i mange Videnskaber staae endnu tilbage for adskillige andre europæiske Folk, og som have lettere end andre Nationer ved at se af denne os saa nær liggende Kundskabs Kilde.

Endogaa om Spørgsmaalet blot indskrænkes til den skønne Deel af Literaturen, saa har Sverrig, især i den sidste Konges Regjeringstid, gjort saadanne Fremfærd i Poesie og Belsæenhed, at deres Producter i dette Stykke, skjøndt ringere i Antal, kan sættes ved Siden af de meest cultiverede Nationers. Ja selv for denne Epøke har man seet svenske Talere optræde i Videnskabernes Academie i Stotholm, som afdøde Medlemmers Præconer, en Tessin, en Rudenskjöld, der i Henseende til dyrket Sprog og Smag ikke give de beste franske Talere noget efter. Men paa den anden Side ville billige Svenske vel ogsaa tilstaae os, at vi heller ikke have gjort saa foragtelige Fremfærd paa Literaturens Bane, at jo ogsaa vore Videnskabers og Smags Værker fortiene deres Opmærksomhed og Agtelse.

Nu da! Svenske bor kiende og læse danske Skrifter, Danske svenske. Dertil indbyder videnskabelig Nabolag, det udfordrer næsten fælles Sprog, det kræver fælles Herkomst. Men behøves der kunstlede Midler for at iværksætte dette? behøver man at tænke paa nogen næiere Foreening imellem begge Nabolands Sprog og Literatur, end den som længe har haft Sted? Hvad dansk, hvad svensk Mand, som det er om Oplysning at gjøre, gjør sig ikke en Nødt af at anskaffe sig det gjensidige Folks Skrifter, saasnart han bliver underrettet om deres Existens og Værd. Og denne Underretning kan ikke seile ham ved den Mængde inden- og udenlandske Tidskrifter, som meddeele Kundskab om hele Europas Literatur.

Det Bankefælige er, at faae disse Skrifter paa begge Sider i sin Magt, at blive Eier af dem, uden alt for behyrdende Correspondents, uden al for stor Bekostning. Det simpelste og eneste virksomme Middel dertil, er i mine Tanker at opmuntre saavel de svenske Boghandlere i Sverrigs Hovedstæder, som de Danske i Danmark og Norges, til at udvide denne Green af deres Handel. Det kommer blot an paa at vise disse Handelsmand de reciproke Fordeele, som denne Handelsgreen kan indbringe dem; egen Interesse vil sørge for det øvrige. Men man maa optænke hvad Midler man vil, bringer man ikke Boghandlernes Interesse i Spillet, bliver der intet af den hele Handel.

Vi have nyelig seet et Selskab af nogle af Hovedstædens værdige Lærde at samle sig under Navn af det Skandinaviske Literatur-Selskab, hvis Hensigt er — saa siger den trykte Plan — "at arbejde for Skandinaviens Sprogs og Literaturens næiere Foreening og Udbredelse", og hvis Bestræbelser skulle gaae saa

vidt, at formaae Naboefolkene, det svenske og danske, til at gjøre sig Umage for, almindeligere end hidtil, at læse Svensk som Dansk, og Dansk som Svensk.

Det værdige Selskab tilgive mig, at jeg ikke kan overbevise mig om, enten at det nogenstunde kan erholde, hvad det attraaer, eller, at om det ogsaa nogenstunde erholdt det, saadant vilde være til de skandinaviske Hoveddialecters Fremme.

Det Middel, Selskabet vil betjene sig af til dette høie Niemeed, er et Quartals-Skrift under Navn af skandinavisk Museum, som skal bestaae af tvende Hovedafdeeleger: "den ene (siger Planen) skal indeholde originale utrykte, og for et Tidsskrift passende, prosaiske og poetiske, danske og svenske Afhandlinger og Udarbejdninger i blandet Orden, eftersom Forraad deraf erholdes, ligesom og Oversættelser af udmærkede Stykker, skrevne i ældre eller nyere i Skandinaviens lidet be kendte Sprog: den anden skal give en samlet Udsigt over nyere i Skandinaviens udkommende Skrifter". Den sidste Hovedafdeeling taler jeg her intet om; enhver seer let, at det er en posthume Idee, som man ventelig ikke tænkte paa, førend man saae, at det første Stof ikke vilde give Varietet nok, men maatte have en Tilfætning af et heterogen Slags, som kunde gjøre det skandinaviske Museum mere tiltrækkende ved en Modeartikel. Men jeg opholder mig, som sagt, ved den første Afdeeling.

Saa er det da ved et Tidsskrift af Indhold som det foransøgte, at Selskabet tænker at bringe det dertil, at Skandinaviens Folk skulle læse Svensk som Dansk, og Dansk som Svensk! Jeg vil holde mig til det danske Sprog, og spørge: hvad er det da for skandinaviske Skrifter, som skal udrette saa store Ting? Planen lover originale utrykte Afhandlinger og Udarbeid-

ninger. Skulle da disse kunne udrette det, som trykte danske Skrifter, hvis Værd man har kunnet underrette sig om af Nyttet og den almindelige Opinion, førend man læste dem, i saa mange Aarhundrede ikke have kunnet udrette? Skal de Skrifter af Mand, hvoraf man maasse herer mange første Gang nævne i dette Museum, udrette det, som Holbergs, Pontoppidans, Lytkens, Vastholms og Fleres Skrifter, der i mange Aar have været Almeenlæsning i Sverrig, ikke have udrettet? Skal det maasse anbefale disse skandinaviske Skrifter, at de ere passende for et Tidsskrift? Maa man ikke snarere befrygte, at denne indfrænkede Maalestok vil blive kiendelig i Selskabets Afhandlinger? at disse vil blive løse Boghandlervarer, som man i en Hast river fra sig mod Quartallets Komme? eller ephemeriske Fostere, indfrænkede til Videns Aand, og lempede efter den herskende Smag? Saa meget synes afgjort, at Skrifter af nogen Længde ikke kan findes passende for et Tidsskrift, og at dette vil største Delen komme til at bestaae af Piecer.

Og lad ogsaa disse Piecer være nok saa lokkende af Indhold og Foredrag! for den svenske oplyste Mand, som forstaaer det danske Sprog, vindes jo intet for den danske Literatur mere, end der vilde være tvundet, naar man havde budet ham disse Piecer i en blot dansk Samling; og Almuesmanden som Sproget er fremmet for, gaaer de danske Stykker forbi, og holder sig til de svenske. Man vil dog vel ikke troe, at det Selskab, disse danske Piecer staae i med original svenske, skal gjøre dem begiærligere for Svenske, som ikke forstaae Dansk. Det kommer mig for, som om en Bert tænkte at gjøre sine franske Nætter tækkeligere for danske Gæster, naar han blandede dem med danske. Jeg finder ingen Grund i Verden, hvorfor saadant et Kuskumhus som det befrøve, skulde gjøre enten dansk

Literatur og Sprog smageligere for Svenske, eller svenske for Danske, end naar man giver ethvert Folk en ublandt Samling af gode Originalstykker i det ene eller det andet Sprog for sig selv.

Jeg erindrer vel, at vi for nogle Aar siden fik et periodisk Blad under Navn af *Nordia*, som havde denne Indretning, at svenske og danske Smaastykker afvekslede med hinanden i ethvert Folks Originalsprog. Men det faldt mig aldrig ind at troe, at man derved havde til Hensigt, at lette enten det danske Sprog for Svenske, eller det svenske for Danske, meget mindre at lægge Grunden til en noiere Forbindelse imellem den svenske og danske Literatur. Jeg ansaae det for et Flyveindsald af en ung Genieprædendent, der ogsaa vilde synes at have faaet en Journal i vore journalrige Tider. Høit ansaae jeg det for en Forbindelse imellem nogle unge danske og svenske poetiske Aspiranter, af det Slags som Horats beskriver imellem to Brødre i Rom Epist. II. 2.

— — — — ut alter

Alterius sermone aëros audiret honores;
Gracchus ut hic illi foret, huit ut Mucius alter.
Smidlertid falder jeg nu næsten paa at tænke, at det er denue underlige Ide, som har født det oprettede skandinaviske Literaturselskab, og at det er denne Hermaphradit, hvorved nogle Skridt skal vare giorte til den forehavende Forening, hvilke Planens Forsfatter siger: "ikke at have været uden Held". Derfor som saa er, fortienner i det mindste han som faaede Ideen, det fødte et Selskab af saa værdige Mænd, Belønning for sin Opfindelse. Thi om end Selskabet ikke naaer sit Oermeed, som jeg høilig tvivler om, vil dog en Forening af saa mange lærde og virksomme Mænd ikke blive ufrugtbar i andre Henseender. Og ligemeget! Han der søgte at tilveiebringe Guld, fandt

ikke det han søgte, men han fandt det som bedre var end Guld, han fandt Porcelain.

At det danske og svenske Sprog ere Hoveddialecter af den gamle danske Tunge, et nu uddødt Moderssprog, som i Middeldalderen ikke allene er bleven talt i Skandinavien, men har ogsaa været Høf sproget i Engeland, er bekiendt nok, og af Fædrenelandets Oldkyndige bevist. Men man gier sig uden Tvivl urigtige Begreb om Sprogenes Natur, der som man troer, at disse Dialecter, saa nærgrændsende de ere, og saa lidet Studium det koster det ene Folk at familiarisere sig med det andet Folks Sprog, skulde nogensinde kunne smeltes sammen til eet Sprog, eller at denne Sammensmæltning, om ogsaa muelig, skulde nogensinde for noget af Folkene være ønskelig. Og dog er det intet mindre end denne Sammensmæltning, som det skandinaviske Selskab sigter til. Thi hvorledes skal jeg ellers forstaae "den vigtige Fordeel, det i mange Henseender vilde være, naar henved 2 Millioner Mennesker foreenedes til fælles Tænkning og Læsning, med omtrent et lige Antal". Dette maa være noget mere, end blot at kunne læse Svensk som Dansk, og Dansk som Svensk. Til det sidste behøves kun flittig Læsning i Sprogets Skrifter; og har man tillige Umgang med Landets Indfødte, saa læser man ikke alene Svensk som Dansk, men ogsaa Fransk, Tydsk, Engelsk, og ethvert europæisk Sprog som sit Modersmaal. Naar derimod to Hoveddialecter skulde saaledes støbes sammen, at 4 Millioner Mennesker i Stedet for to foreene sig til fælles Tænkning og Læsning, saa maa ikke allene det Skielnende i Dialecterne forsvinde, men begge Folks Tænkemaade i Henseende til religiøse, politiske, moralske og selskabelige Begreb, maa ligesom ved Af-tale gøres alt mere nærmende til hinanden, og tilsidst

ganſke amalgymeres. Thi ſælles Tænkning forudsætter ſælles Begreb, og ſælles Begreb ſælles Meninger og Sæder. Man tænker ved Ord, og Ordnes Begreber kan ikke forandres, uden en Forandring i Sæder, Etikke og Meninger.

Jeg ſiger, begge Folk maa gjøre ligesom Aftale med hinanden til ſælles Tænkning. Men hvor vil man vente ſaadan en Aftale imellem to af hinanden uafhængende Nationer, og Nationer ſom hver for ſig have bragt deres Modersmaal til en ſaa ſtor Grad af Cultur! En ſaadan Aftale vilde forudsætte et Offer, paa det ene eller det andet Folks Side, af det ſom udgjor enhver Dialects Særmærker. Og hvad for et af de to Naboeſolk kan man vente, ſkulde have Lyſt at gjøre dette Offer, ſaalænge ethvert af dem kan beſkytte ſin Uafhængenhed og Selvſtændighed, ikke allene imod hinanden, men ogſaa imod mægtigere Europas Folk? Der er intet, et Folk, endog det meſt barbariſke, er mere ſidſkær over, end ſine Fædres Sprog, og det lader ſig et fremmet Folks Love og Herredomme beſalbe, naar det maa beholde ſit Sprog. Denne Forandring kan ikke iværkſættes, uden ved en kiendelig og langvarig Overmagt. Saadan Overmagt har Dannemark en Tid haft i det Politiske over Sverrig, om ikke ure, ſaa dog factu, og jeg tvivler ikke paa, Sprogſtandſkere jo vil finde, at det ſvenſke Sprog i denne Periode har nærmet ſig lige ſaa meget til det danſke, ſærlig i de Provindſer, ſom fra Arilds Tid have agt under Dannemark, ſom det ſiden, efter diſſe Provindſers Traſkilleſe, har tabt af de Særmærker, det ilſorn havde tilfælles med det danſke. Det er (ſom jeg alt har ſagt) ſælles Sæder, Love, Religion og Reſpekting, ſom bidrage til Sprogets Lighed. Saalænge iſſe ere ſea forſkællige, ſom de nu ere i begge Naboeſiger, er det nok forgiarves at tænke paa nogen naiere

Forening i Sprog og Literatur, end den, en almindelig Oplysningsdrift giver ved Haanden, og ſom forener ligemeget med alle oplyſte Nationer. Snarere kunde vi vente Fordeele af en naiere Forening med det tydſke Sprog og den tydſke Literatur. I det mindſte have vi i de ſidſte 150 Aar dannet Sprog, Sæder og Smag i Videnskaberne langt mere efter tydſk end ſkandinaviſk Smit, og ere komne for vidt paa denne Vej, end at det var enten giørligt eller gavnligt, nu at trække os tilbage. Jeg har aſhandlet denne Materie i en Fortale til den af Agent Gylvendahl i Aaret 1787 begyndte tydſke og danſke Ordbog, hvori jeg har ſøgt at viſe det tydſke Sprogs og den tydſke Literaturs Vardi for Danſke; dertil vil jeg her have henviift.

Imidlertid er jeg langt fra at nægte, at det ſvenſke Sprogs noiagtigere Studium, og et mere udvidet Bekiendſkab med ſvenſke Skrifter, kan have Nytte for det danſke Sprog og den danſke Literatur. De Svanſke have beholdet mere af den ægte danſke Tunge end vi; deres Sprog har mere af denne nationale Smag (ſapor vernaculus), ſom vi have bortviſket og ombyttet med den tydſke Smag, der har paaetrængt ſig os ved den ſtore Indflydſe, ſom tydſke Mænd i ſaa lang en Tid af Aar have haft paa vor Lovgivning, vore Videnskaber og vor Literaturs Gang. De Svanſke, ſormedelt, deres Lands Veliggenhed og politiske Forbindelſe, have været mindre under et fremmet Folks Indflydſe. Thi endſkiøndt nogle af deres Sprogforbedrere maa have lidet af ſvenſke Konſtdommere for Gallifiſmer, ſom deres nyere Sprog ikke ſkal være frie for; ſaa er det dog ikke at beſrygte, at den galliſke Solocismus (ſom jeg ſaa tor kalde den) ſaa let ſkal ſaae Overhaand i det ſvenſke Sprog, ſom den germaniſke Solocismus i det danſke, eſterdi det ſvenſke Sprog i Ord og Idiotismer, litet eller intet har til-

falles med det franske, hvorimod det danske er et Søstersprog af det tydske, hvis fælles Moder er bortdød. Jo nærmere to Dialecter ere beslegtede, desto lettere fordærve de hinanden, og desto vanskeligere er det at udrydde Fordærvelsen. Ogsaa vort Sprog har en Tid været sellet fuldt af franske Ord og Idiotismer. Disse ere for største Delen forsvundne; efter at vi have begyndt at danne det efter et med vort Sprog mere beslegtet, det tydske. I deres Sted er Sproget blevet opfyldt med en Mængde Germanismer, som desto lettere indsnige sig, og desto fastere staae Rodder, jo nærmere Dialecterne ere hinanden. Men ogsaa disse (som jeg paa et andet Sted har bemærket) udslettes efterhaanden, ligesom Skribenterne faae, saa at sige, mere Greb paa at handle deres Modersprog, og blive mere fortrøelige med dets eiendommelige Beskaffenhed. Dertil just, meener jeg, det svenske Sprogs Studium vilde blive et passende Middel; vi vilde derved erindres om vore Forfædres ægte danske Sprogformer, og afsvænne os det tydske Snit, som tydskdanske Forfattere og flette Oversættere have givet det, og derved betaget det sin Nationalhed. —

Men hvad behøves dette at være en Folkesag, et Nationalanliggende? Behøver det engang at være en Sag for et Selskab, og for et Selskab af fire Klasser i fire forskellige Videnskabsfag? Havde det ikke været nok og hensigtsmæssigere, om et par sande Sproggenier havde i al Stilhed, uden Navn af Selskab, skandinaviske Selskab, gjort Afstale med hinanden om at undersøge, hvad Fordeele det svenske Sprog kunde bringe det danske i sin grammatikalske, i sin lexicographiske Deel; hvorledes disse Fordeele kunde nyttes til at berige, forædle, forstærke det danske Sprog; til at give det mere Varietet, Harmonie, Fylde og Rundhed; til at betage det det Slabende, det Uartikulerede, det Monotoniske, det Doriske i Declamation og Tonehold og a. m.

Efter Selskabets Plan skal dets Udarbeidelse foruden det Æsthetiske, indbesatte Historie, Philosophie og Physik. I Sandhed, jeg ønsker mine Landsmænd til Lykke med den Flittighedsaand, som paa engang er kommen over dem. Den er saa meget mærkeligere, som vi have haft adskillige Selskaber til den danske Histories og det danske Sprogs Opkomst, hvor af intet har kunnet bestaae. Videnskaberens Selskab skal tydelig have foretaget sit Institut med en philosophisk Klasse, men haft Nød med at faae den besat med duelige Medlemmer. Det samme Selskab, som efter sin Plan skulde komme sammen hver Fredag og forelæse et Stykke til dets Samlinger, skal have ondt ved at underholde Selskabet med Forelæsninger, ikkun hver fjerde Fredag, og ikkun om Vinteren. Et for ikke mange Aar siden oprettet, og ved mange gode Frugter endog uden for Fædrelandet bekiendt Selskab, hvis Hensigt har været at opdage og bekiendtgjøre vore egne Landes Naturproducter, siges daglig at aftage og tabe sine contribuierende Medlemmer. — Og i saadan vor Literaturs Tilstand, opretter man et nyt Selskab for Historie, Philosophie og Physik, og tænker at kunne levere Publicum hvert Kvartal eet Alphabet, blot ved sine egne Medlemmers Flid! I Sandhed! her maa være skulte Drivehjæde til Flid, som man ikke før har kiendt, eller vidst at sætte i Gang.

Det var værd at kiende Historien af dette Selskabs Oprindelse og Tilværelse; den skulde maaske give et ikke uvigtigt Bidrag til vor hele Literaturs Historie. Nyttet udgiver Selskabet for et Foster af et af vore Digterhoveder af første Rang, som efter at han paa en pædagogisk Reise hos Fremmede intet fandt sin Støtte værdigt at bringe sine Landsmænd hjem, bragte dem denne sande Digterfærdighed, og overlod dens Opdragelse til et Selskab, som coopterede sig selv og saa

saaledes vorte fra to til 24 Lemmer, som det nu bestaaer af, og over hvilket Antal det ikke skal forøges. Og efterat han saaledes havde sørget for Varnets gode Pleie, reiste han — lig en anden Solon — bort fra sit Fædreland, for ved sin Tilbagekomst at see det i sin fulde Blomstren og Herlighed — deri ikke lignende Solon.

Iblandt Selskabets Medlemmer at finde det hele ærværdige theologiske Facultet, er paa den ene Side et offentlig Skudsmaal for dette Facultets mere end brødsødende Indsigter, efter som Theologien, som Videnskab, er udelukket fra Selskabets Giøremaal, ligesom det paa den anden Side hos dem, der hos Theologer ikke vente sig andet end Rettroenhed og Moralitet, giver Visshed om, at man i Selskabets Afhandlinger ikke vil forarges ved haanende Udfald imod Religion og gode Sæder.

Dette maa være nok sagt om den første Hovedafdeeling i Selskabets Musæum. Den anden skal, som vi alt have hørt, give en samlet Udsigt over nyere i Skandinavien udkommende Skrifter. Jeg maa tilstaae, at jeg ikke forstaaer, hvad Selskabet tænker sig ved en samlet Udsigt; men saa meget seer jeg, at denne Rubrik har lidet eller intet med Selskabets Hovedhensigt, de skandinaviske Hoveddialecters Forening til eet Sprog, at giøre. Med mindre Recensionerne — thi dem tænker jeg mig ved Udsigten over den skandinaviske Literatur — befatte sig med den blotte Sprogkritik over de recenserede Skrifter, jeg mener, med at giøre Anmærkninger over Dialecternes Liighed og Forskiellighed i Ord og Ordformer, i Udtryk og Bendinger, og det mere jeg tilførn berørte, uden at indlade sig stort i Skrifternes Indhold og Materie, som den der kan erfares af Landenes egne lærde Journaler. Imidlertid, skøndt Recensioner i sædvanlig Form ikke kan

veltes af Selskabets Hovedoieemed, saa vil dog ubestvivel, i den Forsatning, hvori vor lærde Recensentvæsen for nærværende Tid er, Publikum takke Selskabet for dette dets hypererogatoriske Arbejde, naar det kun vil giøre et strengt Valg af de i dette Fag arbejdende Medlemmer, og ikke tage dem, der maaske snarest vilde tilbyde sig. Dog i dette Stykke bør man af saa indsigtsfulde Mænd haabe det beste, men er ikke i Stand til nok at domme om deres Hensigt med denne Rubrik, førend man seer en Prove.

Disse Betænkeligheder har jeg ikke kunnet modstaae at give frit Løb, saasnart jeg fik Efterretning om Ideen af et skandinavisk Selskab, hvis Niemeed skulde være at foreene det Svenske og Danske til eet Sprog, da jeg holdt denne Forening ikke allene for umuelig og unyttig, men ogsaa for at løbe an imod begge Folks nationale Værdighed og Selvstændighed. Lader os meget mere besitte os, hvert Folk paa sin Side, paa at bringe sin Dialect til den mueligste Fuldkommenhed, og vi Danske ikke længes efter den Tid, at vor Almne skal finde det ligesaa let at tale Svensk som Dansk. Lader os kappes om, hvo der kan giøre sit Sprog antageligst hos Fremmede, og nøde dem til at giøre sig vor Literatur bekiendt, og lader os heri gaae den Bei, Natur og Omstændigheder anvise hvert, uden daarlig Kivalitet, uden fornæbrende Efterabeslyge.

V.

P e r i c l e s .

Et Sidestykke til vore Læder,

uddraget af Guldbergs Verdenshistorie II B.

I Deel fra S. 507.

Det er ikke, for at fylde mit Hefte, jeg udskriver dette Sted af en dansk Bog, men deels for at forsviise en

Dogs Minde, der ikke nok paastionnes og lases, fordi den deri herskende Aand ikke stemmer overeens med vore Tidens løse Grundsætninger i Philosophie og Politik, deels for af de fremfarne Tider at fremstille et Exempel, som kan blive lærerigt for vore. Vore Journaler og Magaziner have i Oversættelser opstillet os Revolutionshelte og Demogoger nok, som under Navn af Frihedsforsvarere have været deres Medborgeres Tyranner, og i rolige Stater vendt op og ned paa alt: opstillet dem med al den Glæde og alt det Blændværk, hvormed en heed Indbildningskraft og en slesben Tunge kan udsmykke de sorteste Handlinger; uden at seie noget Correctiv til for den uoplyste Læsers Skyld, hvorved den sande Fædrelandets Ven kunde kendes fra den falske, den ægte og løvbundne Frihedsforsvarer fra den vilde og toilleløse.

Her have vi i Pericles, tegnet ved en dansk Mands Haand, Skildrieret af en atheniensisk Revolutionsmand, hvori ethvert Træk er belagt med Historiens Bidnesbyrd, og det Hele saa pragmatisk udført, at Læseren ikke blændes ved et falskt Skin af Størhed, men anføres til at adskille Tant fra Sandhed, og bedømme den sande Størhed efter en oplyst Statslæres ægte Grundsætninger. Kort: det her udkastede Skildrier af Pericles taalder at prøves efter de Regler, Forfatteren selv (i Tilfristen til Dronningen) har foreskrevet en Historikfriver i at skildre store Mænd: "han skal (siger han) Istige op til sine Heltes første Ungdom, gaae med dem ned i den følgende Alder, være hos dem i deres Eensomhed og i Selskaber, i deres Fornøielse og Forretning, optegne alt indtil deres Død, afmærke dem deres hemmeligste Tilbeieligheder, ægte paa de Grunde de foregave til deres Handlinger, og paa deres hele følgende Opførsel, og endelig af alle disse Betragtninger og Sammenligninger udlede, om

sande eller falske Dyder have født de Gierninger, som Omstændigheder og Virkninger have givet Navn af store".

To Omstændigheder giøre dette Skildrier endnu interessantere: den ene, at Historikfriveren udkastede det, førend han tiltraadte sin egen store og udbredte Virkekreds som Statsmand, men dog in procinctu at tiltræde den; saa at man paa den ene Side ikke kan i de Farver, hvormed han skildrer sin Helt, sege Undskyldning eller Besmykkelse for egne Statshandlinger, men dog paa den anden Side kan vente, at finde de Statsmaximer, hvorefter han agtede at handle. Den anden Omstændighed er, at de dengang i Europa herskende Meninger i Politik vare høist forskjellige fra de nu herskende, saa at vor Tids Aand ikke kan have smittet Forfatteren, eller forleedt ham til at ville nedtrykke Pericles, for at hegne sig paa vor Tids utidige Frihedsforsøgtere. — Den som vilde fortsætte disse Betragtninger, kunde maafe ledes til de sande Aarsager, som have bevæget Forf. til at nedlægge sin historiske Pen, efterat han havde forladt sin glimrende politiske Bane, og tværtimod sit offentlig givne Løfte, ikke at fuldføre sin Verdens Historie, efterat han var kommen til Historiens lyseste og interessanteste Tider. Han kunde maafe finde disse Aarsager grundede i den fineste Klogskab. — Men nu til Pericles.

Efterat Historikfriveren har beskrevet den Indflydelse, som Cimon hidindtil havde haft, og fortient at have i den atheniensiske Stats Regiering, bliver han saaledes ved:

"Den indvortes Tilstand i Athenen" undergik en Forandring saa vigtig, at vi omstændeligen maa baade kende den og dens Aarsager. Den berømte Pericles, er allerede fremkommen paa Skuepladsen, og har den

atheniensiske Almues Tillid. Hans Fader var den Kantippus, vi kiende som Seierherre ved Mycale, og Erobrer af Sestus, den vigtige Fæstning ved Hellespont: hans Moder Agarista, var en Broderdatter af den ypperlige Clisthenes, den atheniensiske Friheds Stifter, og selgeligen af den navnkundige Mææoniske Elegt. Saa stor en Herkomst var understøttet af en starr Forstand, et ophøiet Herte, og en flydende Tunge. Naturens Gaver havde han under de beste Lærere dyrket, og især lagt sig efter Statsvidenskaben og den Kunst at regiere en Almue, og den Gave, den i Athenen saa nødvendige Gave, at tale vel. Ja! denne hans Veltalenhed havde for Folkets Øren noget saa nyt og majestætisk, at de anhørte ham i Henrykkelse: og paa deres Hjerter en saa mægtig Virkning, at han eiede deres Bifald. Og dog havde de fra hans første Ungdom afsat sig i Hovedet, at han lignede Pisistratus, og derfor aldrig burde komme til nogen Anseelse i Staten. Han var og af samme Aarsag nødt til at fjerne Folkets Forsamlinger, holde sig stille, og ligesom opgive alt Haab om Embede og Indflydelse i Republikken. Men da Aristides var død, Themistocles landflygtig, og Cimon næsten altid til Feldts; saa syntes han, at der i Raadet og Folkets Forsamling vinkedes ad ham og de udmærkede Gaver, han besad og vidste at bruge. Han traadde da frem, talede, opvalde Forundring, og beholdt den. Snart er han den anden i Statens Hoiagtelse og Folkets Tillid; thi Cimons store Fortienester, herlige Seierbindinger, goddædige Liv gav ham et Fortrin, ingen hidtil havde gjort ham stridigt. Men for Pericles blev det strax utaaeligt ikke at være den Første, og dog maatte det være af høieste Bønselighed at fortrænge en Mand, som nye Velgierninger hver Dag befæstede. Raadet og alt, hvad stort var, ansaae Cimon for deres Støtte; thi hans Statsplan havde det stedse været

at vaage over Solons og Clisthenis Indretning og handhave Folkets Frihed; men for at den ikke skulle vansæte til Selvraadighed, legge Tomme paa den ved det Areopagitiske Raads Myndighed og store Mænds Anseelse. Endog af Almuen var Cimon tilbedet; thi de store Midler, han havde paa sine Feldttoge erhvervet sig, brugte han adelmødig til at giøre vel. Han veiviste de Raadvilde: greb trængende Familier under Armene: deelte rigeligen Almisser ud: besøft ofte den Ungdom, som fulgte ham og han selv underholdte, at fliste Klæder med de pialtede Borgere, han mødte: lod dem paa sin Brostning begrave, som intet havde efterladt sig: holdte et tarveligt Bord, men altid aabent for hungre Borgere, især for dem af hans egen Rode: ja saavidt gif hans Godhed, at paa hans Landgodser var i Haver og Lader alt til Tieneste for dem, som trængte eller ønskede noget. End ikke den Fortieneste manglede ham at have udpyntet Byen, befæstet Slottet og beriget Skatkammeret: heller ikke skulde nogen enten mistænke ham for at have bestaalet Folkets Penge; thi han afsagde altid det nøieste Regnskab: eller besyrlbe ham for at ville ved Almuens Underst attraae Pisistrati Magt; thi i Statsager holdte han aabenbare Raadets Parti".

"Saadon er den Rixempe, Pericles har besluttet at fælde. Ingen havde mindre, end han, Sindelav til at lade sig regiere af Almuen, og dog erklærede han sig for den imod Raadet, Areopagiterne og de Store i Staten. Ved sin henrivende Veltalenhed fik han den til at troe, den var undertrykt, fordi den skulde staae under Lovene, øre Raadet, og lade sine Beslutninger undersøge af den areopagitiske Ret. I en Hast har dette Folk, fiøndt frit, herkende og lyfsaligt, den uudstøttelige Indbildning, at det hidtil havde været slavisk, fortrykt og besnæret af Cimon og

alle de Store. Helten kommer hjem, taler, beviser, beder, og udretter intet. Pericles allene troes, selges, og udraabes for Almuens Besvriar. Vetteligen driver han da det Forslag igiennem, at Almuens Beslutninger skal herefter uden nogen videre Undersøgelse have Lovs Kraft. Ved dette ene Stød er Solons vise Bygning omkasted, og Staten; udsat for de voldsomste Rystelser; thi naar Folkets Willie skal være Lov, kan hver gammel Lov, hver borgerlig Indretning afskaffes, ingens Person, Liv, Eiendom, Værd er mere sikker: de skadeligste Raad og daarlige Beslutninger kan iværksættes: og Republikken selv stodes frem til saadanne Foretagender, som have Banare og Ulykke i Følge med sig. Alt beroer nu paa Talerne og deres Egenkaber; thi hvis de, som ere Forsamlingens Tilhid, have Wiisdom og Retfærdighed, vil Folket regiere vel; men ere de ukyndige, hidrige og egennyttige, saa maa den hele Bestyrelse lignedem. Man vil herefter smigre for Folket, og opofter Statens Beste for dets Lyster: Athenen vil blive oversvømmet af Love uden Overrenstemmelse med hinanden og Staten og den atmindelige Bøjskæd. Kort sagt: midt i en Folkeregiering vil man mærke det despotiske Herredømmes Ustidighed og Ondskab."

"Efterat Pericles havde givet det forsamlede Folk en utømmet Magt, saa traadde han selv til Staden, og lod Ephialtes, en berømt Taler, ærlig Mand og stor Ven af sig, lægge den sidste Haand paa dette store Værk. For det ophidsede og for Frihed rasende Folk afmalde denne det Ateopagittiske Raad med de sorteste Farver: dets Tilsyn med Folkets Beslutninger har han kaldt et Slaverie: dets Narvaagenhed over Domstolene et bestandigt Indgreb i Folkets Rettigheder: og dets Opsyn med Ungdommens Sæder og hver Mandes Næringsvei et utaaleligt Nag. Virningen

blev, at Folket betog dette Raad al Myndighed, overlod til det hartad allene Religions Basenet og visse Livsfager, og forbeholdte sig selv at domme i de allerflestes Tilfælde. Saa var da Retfærdighed ogsaa sat i Bøve for Talerne listige Konstgreb: Sædnerne berøvet al Tilsyn, og Borgernes Opsærsel overgivet til Frelsheds og Ladheds og Bøllysters Selvrædighed. Skal Folket nu domme, eller vælge ved Lodtasiing Dommere af sig selv, saa maa det henge dagligen paa Torvet, forsamme sine ordentlige Forretninger, og sødes af Staten. Pericles bestemte derfor til den Mandes Underholdning, som dagligen medte, nogle Stillinger: heraf fulgde dette, at kun de fattigste Borgere indfandt sig til de offentlige Tings Bestyrelse, saa at Regieringen efter Haanden kom ganske i deres Hænder. Den store Mængde, isteden for at arbejde, som tilforn, og formere Statens Formue, tærede nu af dens Indkomster, og paastod ikke allene Føden, men og Fornøielser, Penge nemlig til Skuespil og Dyringer, stattelige Optog, prægtige Feste, og andet saadant. Alt dette kostede Pericles intet; thi Skattammeret udtælte Pengene. Og dog ansaae den taabelige Almue ham for en Bøjskerer tilviffel ligesaa stor som Cimon, der gav af sit eget. Man indseer klarligen, at Athenen har ved Pericles Omhu saaet et Stød større, end da Xerxes omkastede dens Mure, opbrandte dens Bygninger, og jog alle dens Borgere paa Egen; thi da stod endnu Staten, fordi dens Folk og Love og Sæder levede. Men nu da alle Døre aabnes for Selvrædighed og Uretfærdighed og Sædernes Fordærvelse og Ledighed og Drenghed: saa have Statens Grundloste; og staaet den endnu, og bevarer den i nogen Tid sin Ansæelse: da maa dette tilskrives dens store Mand og den endnu findige og ufordervede Slegt; men lod denne udbø og en anden, opdragen efter den nye Stats Plan, indtage dens Sted; saa skal vi see Athenen at rase og

omstyrte sig selv. Og alt dette har Pericles, en Mand af de største Egenfæber, og den ubrødeligste Nærhadighed, færvoldt: og dertil brugte Ephialtes, som i den største Attigdom beværede altid en usværetted Eed, og fort efter blev ved et lumft Mord afsivet ved deres Foranstaltning, som hadede hans Handlinger".

"Saa modbydeligen som disse Forandringer vare for Cimon: saa vemmelig var han bleven for Folket, som raabde om Frihed og ikke kunde ubstaae, at han kaldte det Selvraadighed. Dette Sindelag brugde Pericles: og som Folket paa samme Tid var opbragt mod Lacedæmon, fordi den havde hiemsendt de Atheniensiske Tropper, de indstændigen havde begiaert: saa blev Cimon befyldt baade for Brangvillighed mod Folket og Forstaaelse med Lacedæmonerne. Hvad dette sidste angaaer, maa vi vide, at Cimon ikke allene havde udvirket disse Hielpetropper til Sparta, men og altid holdt et noie Venkskab med denne Stat, ja ofte anført den som et Mønster for sine Borgere paa Sindighed og Standhaftighed. Sparta havde anvendt af sin Indflydelse i Athenen paa at understøtte ham, deels fordi den vilde sette ham imed Themistocles, og deels fordi han stedse viiste sig erkiendelig. Republikken selv, som frygtede for Spartancerne, og nødigen vilde have Ustand med dem, havde med Fornøielse anseet dette Venkskab, saa længe de endnu trangte det til. Men da dens Herredomme var grundfæstet, og dens Bye fast mod alt fiendtligt Angreb: saa udbød dens Had til Sparta, og Cimon var nu for dette Vaand lige saa afstyelig, som forhen elsket. Kun tre Stemmer fattedes i, at Athenen havde besudlet sig med denne største Mandes Blod; men dog demte den ham i 50 Talenters Straaf og ti Aars Landflygtighed".

"Det brændende Had til Lacedæmon og Folkets stolte Mod, endnu mere optændt ved den straffe Friheds

Seier, maatte sammenehvide Sparta og Athenen, og indvilde Republikken i alle de Krige, Venner, Fiender, Bekjendte, Fremmede tilbode dem".

VI.

Vigtige danske Skrifter.

Alle Jesu Christi Taler oversatte efter Grundsproget, og oplyste ved Forerindringer og frie Omkrivninger af Dr. Christian Bastholm, Kongelig Confessionarius og første Hofprædikanter. Kiøbenhavn 1797. paa Gyldenbals Forlag.

Hr. Confessionarius Bastholm bliver ved at fortsætte sin, om jeg saa tør kalde den, bibelske Encyclopædie, og leverer os her et overmaade vigtigt Stykke til dens Fuldførelse. For dette Arbeides Hensigt og Indretning vil jeg lade ham selv giøre Rede:

"Jeg haver først, siger han, samlet alle Jesu Taler af de fire Evangelister, og, naar tvende eller tre havde den samme Tale, haver jeg valgt den Tale til Text, som var videstiftigst og suldstændigst udført, samt ved Enden af Taler citeret de Evangelister, hos hvilke Taler findes. Den Evangelist, som først er citeret, er den, af hvilken den anførte Tale er tagen."

"Hvad en eller anden af de andre Evangelister haver, som ikke findes i denne, haver jeg indført paa dets rette Sted i Texten, og citeret under Texten det Sted, hvoraf det er taget".

"Haver en anden Evangelist udtrykt den samme Tanke med nogen Forskellighed, hvilket meget ofte finder Sted, haver jeg sat det neden under

Texten, da den ene Evangelist derved undertiden tiener til at forklare den anden”.

”Talerne haver jeg anført efter min egen Oversættelse af det nye Testamente, skøndt jeg og paa nogle Steder haver gjort nogen Forandring deri, hvor jeg ved en næiere Undersøgelse i Grundsprøget fandt det nødvendigt”.

”Skøndt jeg vel haver for en Deel søgt at undgaae hebræiskagtige Udtryk i Oversættelsen, saa haver jeg dog paa den anden Side anseet det for ret, ikke at modernisere Oversættelsen for meget. Jeg troer, man bør oversætte saaledes, at man kan kiende baade Bogens Ælde, som oversættes, og den Maade, paa hvilken Østerlænderen indklædte sine Tanker. Der gives desuden visse særegne Vndlingsudtryk, som vor Christus brugte; dem bør man i Oversættelsen ikke berøve ham. Jeg kunde saa meget mere lade saadanne hebræiskagtige Udtryk blive staaende i Oversættelsen, som jeg haver forklaret dem, deels i Forerindringen, deels ved Omfæringingen”.

”For hver Tale haver jeg, eftersom jeg fandt det nødvendigt, sat en større eller mindre Forerindring, eller Indledning, hvori jeg haver vist Anledningen til Taleren, udsat Hovedtrækkene fra hinanden, og forklaret de vanskeligste Steder i samme. — Derimod, foran de enkelte Stykker, som udgiere Jesu, saa kaldte, Biergsprædiken, haver jeg ikke fundet det nødvendigt, at sætte en særskildt Forerindring, da de ikke have saa vanskelige Steder, som jo ved Omfæringingen alene kunde oplyses, og Hovedtrækkene i disse korte Stykker ere saa faa, at de ikke for Tydeligheds Skyld behøve at udsættes fra hinanden. Jeg

haver derfor ladet det blive ved den almindelige Forerindring for den hele Tale”.

”Efter enhver Tale haver jeg tilføiet en frie Omfæring, hvorved Taleren heelliggiennem faaer det Lys, som Læseren behøver for at forstaae den, og uden Ophold at kunne læse den. — Jeg kalder den en frie Omfæring, fordi jeg ikke binder mig saa meget til Ordene, som til Meningen. Men, jeg har dog altid søgt, ikke at indføre andet i Omfæringen, end det, hvortil jeg fandt Grund i Talerens Anledning, Sammenhang og Talerens Hensigt — Jeg troer, jeg kunde i Omfæringen være saa meget friere, da jeg i Forveien haver anført Taleren selv med Jesu egne Ord. Mener Læseren, at jeg haver tilføiet Tanker, som ikke ligge i Jesu Ord, saa misledes han ikke af mig, da han haver Taleren selv, til hvilken han kan henholde sig”.

”Foruden disse Taler haver man ogsaa hist og her af Kristus enkelte Sentenser, og nogle saae kortere Taler, som ikke kunne kaldes Sentenser, men dog syntes mig for korte for at kunne henføres blandt de større Taler. Disse Sentenser haver jeg alle føiet til bag i Bogen, at intet skulle savnes af alt, hvad vor Christus haver talet, for saavidt vi have Efterretning derom. Jeg vilde, at man skulde kunne sige, at man havde i denne Bog samlet alt, hvad Kristus havde sagt”.

”Talerne haver jeg indeelt i tvende Classer, nemlig, de messianske og moralske, og der gives omtrent lige saa mange af de sidste, som de første — Messianske kalder jeg dem, som handle om Jesu messianske Sendelse, og det messianske Riges Beskaffenhed, som indeholde Debredelser med

Jøderne, fordi de forfastede ham som deres Messias, og Forkyndelser om de Straffedomme, som derfor skulde komme over dem. Derfor anfører jeg og Jesu Forudsigelser om Jerusalems Odelæggelse, om Jødernes Forskydelse og Hedningernes Indlemmelse i det messianske Rige, blandt de messianske Taler; thi alle disse Trusler forkyndes dem, fordi de ikke vilde antage ham som deres Messias".

"De moralske Taler haver jeg, saavidt muligt, ordnet efter Materien, dem undtagne, som indeholder i Jesu Diergprædikken, hvilke jeg ikke fandt passeligt at adskille; de messianske derimod efter Tidsfølgen. Dette var nødvendigt, i det mindste nyttigt, for at kunne see, hvorledes vor Kristus efterhaanden blev friere, og, efter som hans Død nærmede sig, tydeligere aabenbarede sin Plan og Hensigt af sin Komme til Verden. — Saaledes ere de enkelte Sentenser ogsaa anførte efter Tidsfølgen — I Henseende til de moralske Taler behøves ingen Sagtagelse af Tidsfølgen".

Hvorledes denne Plan er bleven udført, med hvad Indsigt, Etionsomhed, Upartiskhed; hvormeget dette Skrift vil bidrage til at sætte denne Deel af det N. T. et klarere Lys, og gjøre dets Læsning behageligere og frugtbarere for Menigemand, maa jeg overlade Kendere af Profession at bedømme. Mig tilkommer et ikkun at bemærke og beundre den Rigdom i Tenner og Ord, som fremskinner af dette, som af alle baskolmiske Skrifter, men som her er saa meget mere paalidende, da det efter Bærkets Indretning ikke kunde ndgaaes, at jo samme Tanker maatte forekomme i overindbringer som i Omkrivelser, og dog Udtrykket laatte lempes saaledes, at Igientagelsen ikke blev ebsommelig, hvilket ikke kunde erhøldes, uden stor

Styrke i Spræget og en Gave til at vende og beskue Tanken fra forskellige Sider.

Hr. Forf. savner, som et Sideslykke til sit nærenende Arbejde, et Bærk over Apostlernes Philosophie og Religionsystem, og ønsker at en Mand, som dertil havde den fornødne Duelighed, vilde paatage sig at udarbejde det Christnesystem, som findes i Apostlernes Skrifter. — Men hvem skulde have mere Kald til at udarbejde saadant et Skrift, end Hr. B. selv?

Publius Virgilius Maro om Landbruget. Et Læredigt i fire Sange. Oversat. Copen 1797. Trykt paa Gyldenbals Forlag.

Det kan ikke andet end glæde enhver Ven af Fædrelandets Literatur, at see dette virgilianske Mesterstykke omplanteret daa dansk Grund af saa heldig en Oversætter, der ikke behøvede at skule sig, og ikke bør blive skult. — Oversætteren er Sognepræsten Herr Kampmann til Farum, bekiendt af sin Lovtale over Knud den Store i de skionne Videnskabers Selskabs Skrifter.

Digtet om Landbruget hører vel ikkun til den dogmatiske Poesie, hvilken nogle vore Tidens Bifemagere have søgt at nedtrykke, som det laveste, og neppe Digtetnavnet værdige Slags, for at ophøje en vilde Fantasies Geisfuld over den ved Flid erhvervede Kundskab, der søger at nytte og behage tillige. Virgil selv burde for lange siden have ført dem fra deres Wildfarelse, han der fra det jævne, planfulde og regelrette Læredigt, svingede sig til det episke Digts Orneflugt, og blev ligesaa høi og henrykkende i dette, som han i hint havde været behagelig og lærerig.

Vor Oversætter har vidst at gjøre sig sin Originals Materie og Foredrag lige mægtig. Han har ikke ladet sig noie med at give Skelettet af Digterens Tanker, som gemene Oversættere, men bestræbt sig for at fylde det med Kød og Sener, at overtrække det med Huud og Farve, at give det Bevægelse og Smidighed. At dette skulde være Lyffets ham paa alle Steder, vil ingen vente, som kender, dette Slags Arbejde; hvorvidt han dog har naaet det, maa et Par Steder vise:

Først det skienne Sted om Hestens Afrettelse til Krig af anden Sang, og den der anbragte herlige Lignelse:

- "Men om mere til Krig og grumme Hare din
Hu staaer,
180 "Eller med Hjul at omfare de alphiske Vølger
ved Pisa,
"Og i Jupiters Lund de flyvende Vogne at styre;
"Da først Hesten maa vænnes at see de Stridendes
Baaben,
"Og deres Mod, og Trompeten at taale, og
Hiulenes Rullen
"At fordrage, og høre i Stalden de raslende
Bidler,
185 "Endelig mere og mere ved smigrende Nøes af
sin Herre
"Sig at fornøie, og elske bifaldende Klappen paa
Halsen.
"Strax den saadant maa lære, saasnart fra Mø-
ders Melk den

B. 180. "Pisa i det eliske Landskab i Peloponnes, ved Floden Alpheus, var Stedet, hvor Ungdommen forsamlede sig for at indlægge sig Ære i de olympiske Lege. Jupiters Lund, hvor Løbebanen var, bestod af vilde Olietræer".

"Er afvant, og sit Hoved til Bløde Grimer den
skundom

- "Maa hengive, end svag, end zittrende, uden
Erfaring.
190 "Men efter trende Somre, saasnart den fjerde
ankommer,
"Da begynde den Kredsen, da lyde dens asmaalte
Fodtrin,
"Da i afvejlende Bugter den zirligen Venene
kaste,
"Som den arbeidede, da til Veddeløb den maa
opfordre
"Bindene, flyvende over den aabne Mark, som
fra Tømmen
195 "Løst, og den øverste Sand med Fodspor neppe
betegne:
"Som naar Aquilo stormer fra de hyperboriske
Grandsfar,
"Og et stift Uveir og vandløse Skyer adskiller:
"Da den kneisende Sød og de sig følgende Marke
"Med lat Susen bevæges, da lyde Skovenes
Teppe,
200 "Og de langstrakte Vølger henrulle mod skum-
mende Strandbred,
"Frem han flyver, han Havet i Flugten, han
Markene feier.
"Saadan en Hest ved Elis paa Løbebanen skal
svede

B. 190. "Men efter trende Somre — naar det har fyldt tre Aar. Tilføi maatte Føllet vel, ligesom Studeskalven, lære at det var bestemt til at lyde, men paa en Maade, som tillige opflammede dets Mod".

B. 196. "Hyperboriske Grandsfar, saavel som Skythisk, betyder Norden".

B. 201. "Frem han flyver — Binden".

"For det opsatte Maal, og tygge det blodige
Bidsel,

"Eller med bodelig Hals de belgiske Vogne hen-
drage".

Vers 191. Da lyde dens afsmaalte Godtrin,
giver i mine Tanker, Originalens gradibusque sona-
re compositis intet efter; men i det følgende udtryk-
ker afspejlende Bugter, ikke det Skildrende alterna-
volamina crurum. — Vers 197. Vilde jeg for et
Skytisk Uveir, heller: Skythiens Uveir, esterdi
Skythien holdtes for Stormenes Fødeland — adskill
i samme Vers kan giøre Tanken utydelig; i Orig.
er differt.

Et andet Sted maa være den korte Beskrivelse
paa Havedyrkningen i den koryciske Oldings Historie,
af fjerde Sang:

" — — "Under Debaliens taarnfulde Mauve,

"Hvor den sorte Gales guult glindsende Marke
befugter,

"I en korycisk Olding har seet: saa Agre besad
han

"Af det forladte Land, tilforn ei tienligt for
Ploven,

"Ei til Fædrift beqvemt, og ei vel dannet for
Bakkus,

B. 204. "Med bodelig Hals, lærvillig, tæmnet,
nden Haardnakenhed. — Belgiske Vogne,
Stridsvogne, saadanne, som Belgierne brugte
dem, lette Vogne".

B. 125. "Debalien, Tarent i Apulien. — Gales,
den derved flydende Flob, sort, saa blaae, at den
falder i det Sorte, omringet af guult glindsende
Marke, Marke af en guul Leer". —

B. 127. "En korycisk Olding, fra Coryr, et For-
bjerg i Sicilien".

130 "Dog blandt Tornene Kaal han sparsom udplan-
ted", og rundt om

"Hvide Lillier, Jernurt, og Balmuens ringere
Slægter;

"Og han var riig i sin Tanke, som Konger, naar
sildig om Matten

"Han kom hjem, og sit Vord med ukjæbte Retter
besatte.

"Først i Vaaren han Rosen afbrød, først Æblet
i Hosten,

135 "Selv naar Vinteren endnu med Frostens Klip-
perne sprængte,

"Og holdt Vandenes Løb med Jis i Tømme,
han da alt

"Bløden Alkanthus sit Haar bestar, og hans
jevnlige Klage

"Var den sildige Sommer, de nølende vestlige
Vinde.

"Derfor frugtbare Vier han havde, og Sværme
i Mængde

B. 130. "Dog blandt Tornene. Saa udyrket var
Jorden, at den var bevoret med Tørne, som han
ikke paa engang kunde udrydde. Paa den torn-
fulde Ager opryddede han et Stykke efter et an-
det, og plantede Kaal derpaa, og deromkring til
Prydelse og Nytte hvide Lillier, Jernurt, som
og kaldes hellige Urter, og en ringe Sort smaa-
kornet Balmue, saasom Jorden var for slet til at
strembare de bedre Sorter deraf".

B. 136. "Han da alt — Han dyrkede alting med
saadan Flid, at hans Roser blomstrede først, og
hans Træer bore de rigeste Frugter. Selv om
Vinteren bestar han den altid grønne Alkanthus
sit Haar, sine Blade, og den virksomme Mand
klagede idelig over, at Sommeren kom for sildig,
og at Foraaret eller Vestenvindene nølede".

140 "Førend andre han tog, og af de pressede Rager
 "Tvang den kummende Honning; han havde
 Granner og Linde
 "Uden Tal, og saa rigt hvert Træ med Blom-
 ster sig klædte,
 "Ligesaa rigt [med] Frugt det stod betyngt om
 Hosten.

"Han selv aldrende Alme i Linier satte, og Pær-
 rens

145 "Haarde Stammer, og Torne, som alt bar Blom-
 mer, og Lennen

"Som et Drikkelag alt tilbød sin venlige Skygge.

"Dog i et snevert Rum indskrænket jeg dette for-
 bigaær:

"Andre jeg efter mig overlader det at besyngte".

Man vil finde i disse Steder, som nesten over-
 alt, at Originalen er givet Linie for Linie, og i nesten
 ligesaamange Ord.

Men for endnu næiere at overbevise mig om Over-
 sættelsens Værd, har jeg med Skarper Die giennem-
 gaaet de første 100 Vers af den første Sang, og vil
 forelægge mine Læsere, hvad jeg ved denne Prøve har
 fundet.

B. 7. Forklarer han med *Zeine Liber & al-
 ana Ceres* om Solen og Maanen. Mig forekom-
 mer det dog rimeligere, med Voss at henseføre disse
 Guddomme allene til den følgende Belgierning: *vestro
 A munere tellus &c.*; thi ellers blev dem tilskrevet to
 meget forskiellige Belgierninger: *ducere annum*, og
glandem pingvi mutare arista.

B. 20. — — — — —

— Silvan, som en spæd Cypresse ombærer;
 mindre prosaisk var det vel: med spæde Cypresqvist i
 Haanden.

B. 144. "Han selv aldrende Alme — Han for-
 stod den Konst, at flytte gamle Træer".

B. 22. 23. Alle I Guder, og I Gubinder som
 Makkene frede,

Som nye Planter formaae, selv uden Sæd
 at frembringe;

I som tilstrækkelig Regn herved fra Him-
 melen sende.

her er Meningen forfæilet, og de to Slags Verter,
 de som opvoxe af Sæd, og de som uden Sæd Natu-
 ren selv frembringer, gjorde til eet Slags. Oversf.
 har ikke lagt Mærke til det dobbelte quivve i Orig.,
 heller ikke til satis i det 23 Vers. — For de Tensfoldig-
 ges Skyld, som kunde formeene, at tilstrækkelig
 Regn var en Oversættelse af Originalens *satis largum*,
 havde det været bedre at give *largum* med et andet
 Ord end tilstrækkelig, saasom, rigelig, overflødig;
 hvilket nok og havde været rigtigere.

B. 24. "Du og, som Gubernes Samsund skal snart
 tiltræde, dog hvilken

"Er uvisst, om Du, o Casar, vil Staden
 besygte,

"Og dens Lande, og dig den alt omfærdsen-
 de Himmel skal optage."

Hvilken kunde let her forståes: i hvilken Skikkelse;
 thi man siger et Samsund. — Staden og dens Lan-
 de. I Orig. *Urbesne invisere terrarumque velis
 curam*. Ved Oversf. indskrænkes altsaa Casars Vir-
 keds. Ligesaa er det følgende *maximus orbis* i
 Oversf. indskrænket til Himmelen, da det betyder hele
 Jordkredsen. Ordet *optage* svækker Billedet; *mod-
 tage* var vel det rette, d. e. have dig til Gud.

B. 32. "Du som et Himmelens Tegn dig" — skurrer.

B. 34. *funflende*, er for lidet til *ardens scor-
 pius*, see Voss.

B. 35. Meer end nødig af Himlen, er tvety-
 digt; plus iusta parte; i det mindste bør det hede:

meer end nødtigt. Voss: den mehr als schuldtigen Himmel.

B. 36. — Dig ei Tartarus venter til Konge;

I Orig. Speret, vente! liasesaa B. 37.

"Ei til saa grumt et Herfskab Begjærlighed hos dig skal opstaae.

I Orig. nec tibi regnandi veniat tam dira cupido. Grum Begjærlighed, grum Herfskelyge, men ikke: grumt Herfskab.

B. 40. coeptis, er ikke Begyndelse, men Foretagende.

B. 41. Den vanfundige Landmand, er stødende, men ikke Orig. ignaros via, Landmanden som ingen Regler har at følge.

B. 47. "Selv til den gierrige Landmands Pnifer den Ager skal svare ic.

Dette Selv er overflødig; thi avarus er et epitheton perpetuum til agricola.

B. 49. "Hans den uhyre Lade for trang blev for hans Indhøstning".

I Orig. illius immensa ruperunt horrea meses, den uhyre Lade veed Virgil intet af, og den fordærver ogsaa hans Billede — for trang blev er for svagt imod det skildrende ruperunt.

B. 80. — — kun udtærede Marke

"Du ei skamme dig ved med feden Giødning at mætte.

Orig. har rigtig nok ne pudeat, men i Danskten synes dette Udtryk at støde, og burde vel være givet med et Ord som udtrykte Overflødighed, eller som Voss oversætter det: Usfortroendhed.

De saa Anmærkninger under Texten, hvoraf jeg ved de anførte Steder har givet en Prøve, røbe en Mand af Smag, som veed at vælge hvad der just behøves til Textens Oplysning, og holde sig fra al unødigt Ostentation af Lærdom, hvortil ellers dette Digt

fremfor noget andet af de Gamles, kunde synes at straffe.

Den svageste Deel af Oversættelsen er nok dens prosodiske. Men dette er mere Mangel i vor Literatur, end hos Oversætterten; thi saa længe vor Prosodist intet andet Stavelsemaal veed af at sige, end enhveres Øre, saa er det ikke at undre, at vi intet fast Begreb kunne gjøre os om Tonehold og Rhythmus i vor rimfri Poesie.

Læsebog for de allerførste Begyndere. Tilligemed en Fortale om den letteste og gavnligste Maade at lære Børn at læse. In tenui labor. Virg. Kiøbenhavn 1797.

Vi have vel ingen Mangel i Danskten paa Bøger som anviser en bedre og nærmere Maade end almindelige at lære Børn at læse paa, og som forsyne dem tillige med den for Barnealderen gavnligste og mest passende Lectyre. Men hvad bør man ikke vente i dette Stykke af en Mand, som med psychologisk Kundskab om Fattsevnernes Udvidelse hos Børn, forbinder baade sin og andre Pædagogers Erfaring, og kan understøtte sin Theorie med egne og andres Sagttagelser! Forfatteren er Hr. Professor Gamborg.

De Grundsætninger, hvorpaa Lærebogens Indretning er bygget, forklares og udvikles fuldstændigen i den foreløbende Afhandling, om den letteste Maade at lære Børn at læse paa. Hr. Forf. ivrer imod den alt for tidlige Læsen med Børn, og vil at de skal lære at skrive, førend de begynde at læse, Skriven anseer han som en Gienvei til let og hastig at lære at læse, beklager ikkun den Forskiel der er imellem det trykte og skrevne danske Alphabet, og foreslaaer derfor, at man skal begynde med det lille latinske Alphabet, hvor Forskiellen ikke er stor imellem det Trykte og Skrevne.

Ved den tidligere Skriven finder han tillige den Fordeel, at Børn handle mere, naar de skrive, end naar de læse, og altsaa skrive med mere Lyst, da de synes at frembringe noget uden for dem som moroer dem, hvilket ikke finder Sted ved Læsen. Alligevel vilde han, at Børn førend de lærte at skrive, skulde anføres til at tegne, og troer at det da endog vilde gaae lettere med Skrivningen, og at de vilde faae en smukkere Haand. Hans Grunde maa man eftersee hos ham selv.

Hr. Professoren har meget imod den almindelige Stavemethode, og troer ikke at et Børn nogenstinde ved den blotte Staven lærer at læse. Men i hvor vel han ved Forsøg er overbevist om, at et Børn kan lære at læse uden at stave; saa anseer han dog Staven som et Bihjælpmiddel, hvorved Børnets svære Arbejde med at læse kan, ligesom ved i Forveien at have lært noget at skrive, forberedes og lettes. Dog maa denne Staven ikke stee paa den Tid, da Børnet skal lære at læse, men inden det lærer at læse: ikke i nogen Bog, men udenad; ikkun med enkelte Ord, der opvække bestemte Begreb hos Børnet; ikkun i Spøg og Leeg. Og for at gjøre denne Øvelse desto lettere, foreslaaer han, at ligesom b, d, g, udsiges be, de, ge, saaledes burde man og nævne j, k, l, m, o. s. v. je, ke, le, me &c., og ikke stave f. Ex. Lys: el, l, ys, es, men le, y, se, ikke Syl: es, y, el, men Se, y, le. Denne Methode veed jeg ogsaa, at andre have fulgt og fundet Fordeel ved.

Hvad Hr. Forf. siger om Indholdet af de Læsebøger, som gives Børn i Hænder til at lære at læse efter, at de ikke bør indeholde saadanne Ting, hvis Gienstande ikke ere, eller kunne gjøres Børnene bekvæmlige, deri have fornøstige Pædagoger længe været eenige. Nærværende Lærebog indeholder: 1) nogle Erfaringsætninger af det daglige Liv, med indstræede

korte Leveregler. — Blandt de første finder jeg En, som ventelig har forløbet sig herhid af en tydsk Læsebog, hvor den har skullet tiene til at vise Forskiellen imellem de tydske Ord die Art (en Dre) og en Achse, Axelen paa et Hiul; men har intet at gjøre i en dansk. Det er denne: "med Dren hugger man Brænde, men Hiulet dreier sig om Axelen". 2) Korte Sætninger af Naturhistorien, mest af Gedikes Læsebog. 3) Ordsprog og Lærdomme. 4) Smaa Fortællinger.

Den egentlige Læsebogs Indretning er denne. Begyndelsen stee med det latinske Alphabet. Under ethvert Bogstav anføres en Mængde Ord uden nogen Orden eller Sammenhæng. Nogle Ord, som have været anførte i de første Linier af en Side, igientages i de sidste, for at prøve, om Børnet kan kiende dem igien. Paa samme Maade forholdes med det danske Alphabet. Derpaa foretages de store eller Initialbogstaverne for sig selv, først de latinske, saa de danske, i bekendte Ord. Endelig slutes med de ovenanførte Læseøvelser.

Principes Généraux de la Langue Danoise. Avec un abrégé des curiosités de la ville de Copenhague & des environs de cette capitale, par Matthias Hagerup. Copenhague & Leipzig, chez Proft & Storch 1797.

Hr. Hagerup har i adskillige Aar givet Undervisning i det franske Sprog; og da han tillige med særdeles Flid har dyrket sit Modersmaal, og vist sig deri til sin Fordeel, saa kunde man vente af ham den Kundskab og Styrke i begge Sprog, som var fornøden til at skrive en kort fattet dansk Grammatik for Franke.

Foran gaaer en historisk Indledning om det danske Sprog, hvori dog ere nogle Urigtigheder, saasom

strax den første Periode: Jusqu'à la fin du dernier siècle la langue danoise était absolument inculte & ignorée de létranger. Vi have mange gode danske Skrifter af det sextende Aarhundrede som det ikke skulde skade det attende Aarhundredes Skribenter for Sprogets Skyld at have gjort sig bekendte og studeret. Ligeledes burde nok den Epoke, da han siger at Hoffet og de Lærde bleve eenige om at dyrke Sproget, og som han sætter 1780, været sat lidt længer tilbage, nemlig til 1772 eller til Guldbergs Tid. Det er ogsaa en Mangel, at han ikke nævner Selskabet til de skionne Videnskabers Forfremmelse, fra hvis Tid man kan regne den lutrede Smags Periode i vor Literatur, fornemmelig i Poesien.

De grammatikalske Regler selv ere foredragne overensstemmende med min resonnerede Grammatik. Dog kan jeg ikke billige, at, endskøndt han antager mine tre Conjugationer i Verberne, anfører han dog ikkun Paradigmet af den første, meenende, at de andre uden Banfælighed derefter kunne dannes; hvilket dog neppe er rigtigt.

Al de uregelmæssige Verber gives S. 78 følg. en temmelig fuldstændig Fortegnelse.

Efter Grammatikken følge Samtaler, egne Talemaader eller Ideotismer, og til Døvelse i Læsning nogle oversatte Stykker af Wallings gode Handlinger, og Smith om Dyrene, og et lidet Stykke, ventelig af Udgiveren selv: de la poësie danoise, hvilket man ikke skulde savnet.

Jeg maa ikke glemme, den korte, men nyttige Table ortographe, som er udtaget af mit ortografiske Register.

Endelig sluttet Bogen med en Abrégé des curiosités de la ville de Copenhague & des environs de cette capitale.

Repertorium for Fædrelandets Religionslærere. Femte Hefte. Kiøbenhavn 1797, hos J. H. Schubothe paa Børsen No. 5.

Ecce iterum Crispinus! See der har vi Crispin igjen! Men Kappen denne Gang skaaren efter et andet Snit end tilforn. Før var det Hr. Malthes selv, som i egen Person lod sig see paa Skuepladsen, dog under allehaande Biogleskikkelser, og som en anden Proteus:

— Hver underfuld Skabning kan vovelvis sig paatager,

Som en flammende Jld, som et glubende Dyr, som en Vandstrøm.

Før var han selv for største Delen Ordfor ren og Tertemageren, her skulder han sig mestendels bag Kulisserne, og kommer ikkun nu og da frem, for i en Note at agere Susser, og enten at bestyrke hvad Tertemageren har sagt, eller at give ham en Correr. Allsaa endnu stedse den samme Proteus. Men vi saaer nu tage ham som han er: vincit amor patriæ. Jeg vil efter min Vis arligen og upartist forelægge hvad han sætter os fore, fremmede og egne Netter, hvoraf maasse de fremmede vil findes de beste.

1. Høistnødvendig Erindring angaaende det Stiftrupske Legat. Denne Erindring angaaer en gudelig Bøz, kaldet: "Guds Raad til Salighed, af Sivers", som Laurits Stiftrup, Kjøbmand i Hobro, skal have ladet oversætte af Tydsk, og i sit Testament befalet at uddeele aarligen 275 Erpl. af til Landsmuen; ligesom han ogsaa har udsat en Capital, af hvis Rente aarlig 550 Weisenhuusbibler til evig Tid skal foræres til de Fattige i begge Kongeriger, saavel som i Nørre Jylland, Island og Færøerne.

Hr. Etatsraad Walling har givet denne Mand et Sted i sine store og gode Handlinger for denne

Hans christelige Omsorg for at lette Bibelens Læsning for den fattige Almue, men nævner ikke udtrykkelig denne Sivers' af det tydske oversatte Bog, og beretter ikkun, at Stistrup i Mæret 1757 af en opbyggelig Bog, som han nogle Aar tilforn havde ladet oversætte af Tytt og trykke paa sin Bekostning, købte af Weisenhusets Boglade 100 Etkr., som han besørgeede oversendte og forærede til Beboerne paa Færøerne. I Mandens Testament, underskrevet Hobroe den 2den December 1748, og Ord til andet indført i Hoffmanns Foundationer Tom. 3, tales ikke et Ord om dette Sivers' Skrift, eller om noget Legat til dets Uddeeling, da dog adskillige gudelige Skrifter anbefales til at købes og uddeles til fattige Skolebørn af Fundators Familie, saasom Arndts Paradises Urtegaard, Jerslins gudelige Skrifter, et Menneskes Skyldighed imod Gud, sig selv og sin Næste, Brochmanns Postil og andre.

Alligevel er det langt fra, at jeg dermed vil negte eller betvivle denne Forfatters Beretning om et Stistrups Legat til den Siverske Bogs Udbredelse iblandt Almuen, da det er muligt, at Foundationen for dette Legat kan indeholdes i et sildigere Codicil, som maaske kan opbevares hos Familien, og som Hoffman ikke har faaet fat paa, eller og være trykt paa et andet Sted, hvilket er mig uvitterligt. Men jeg har dog maattet giøre mine Læsere opmærksomme paa denne Afvigelse, allerhelst da pia fraus synes i vore Tider at blive ligesaa meget Mode hos Overtroens Forsølgere, som den i gamle Dage var hos dens Venner og Befordrere. Dog! det være dermed som det vil: er Sivers Guds Raad til Salighed, som skal være udkommet paa Tydsk 1686, saa suld af Dævelshistorier, som den efter de her meddeelte U toge maa være, saa er den vist nok lidet passende til vore Tider, hvor Dævelen har saa aldeles affillet sin Rolle, at man ikke ongang

vil unde ham en symbolisk eller poetisk Eksistens, og saa vil vel enhver Fornuftig være af samme Meening som vor Forfatter, at Regieringen uden Samvittighed kan for det Stistrupske Legat lade anskaffe og uddeele en for Almuen nyttigere Bog end Sivers'. Bibelnes Uddeeling bør blive ved, iaalænge Biblen holdes for Christendommens Grundvold; men jeg troer dog ogsaa, at Extracter af samme, med eller uden Anmærkninger, kunde være nyttigere for Almuen, end den hele Bibles Læsning.

II. Syndefaldets Forklaring. En Roman, vel saa indtagende og fløgtig, som nogen af dem, man hidindtil har givet os til Syndefaldets Forklaring. Jeg siger: Roman, og hvem vil vente eller forlange andet fra et Tidrum, hvor Fabel — Modeordet er Mythus — altsaa hvor Mythus og Historie ere saa blandede med hinanden, at den skarpsindigste Forfatter ikke kan adskille dem, og hvor en varm Indbildningskraft, tilligemed Mangel paa Kultur havde dannet et Willedsprog, som vi med al vor Kundskab om Alderdommen og al vor Conjecturgave ikke kunne beschifvare med nogen Visshed. Imidlertid have disse Undersøgelser over det raae Menneskes Tilstand noget Tiltrækkende, og kunne ved Studium og Klogt bringes til en stor Grad af Probabilitet.

Denne Forfatter er eenig med de nyere Commentatorer over første Mose Bog, at det 3die Cap. i Gen. indeholder en billedlig Beretning om det Ondes Oprindelse og Menneskets Fordærvelse; men den Maa- de han gaaer frem paa, synes mig ganske egen. Natu- rens Stand, siger han, var Menneskets Lykkeligheids Tilstand, var hiin gyldne Alder som alle Nationers Digtere have kiendt, var Bibelens Paradis. Men denne Tilstand var tillige Sandfælsighedens og Uvidenheds Herredomme. Mennesket var ikke bestemt til at

blive i denne Dyrskhedens Stand, det var bestemt til noget høiere. Det smagte af Kundskabens Træ paa Godt og Ondt; det sølede en Drift til at udvikle sin Fornuft og sin Frihed; det gik ud af Naturens Stand, men kun for at gaae ind i en høiere og ædlere, i Kulturrens. Det tabte vel derved i Begyndelsen. "Evang. Eftergivnehed og qvindagtig Lurus overraskede Tidsalderen, og med dem en Hær af Sygdomme, utallige Laster, som kun udvikles og næres i Selskabet: Grusomme, Menneskets Natur ødelæggende Errafte: Trældoms mangehaande Plager, en snedig Statskonsts Sviagtighed: Menneskenes indbyrdes Grumhed." Dog midt i disse Ulykker, fremmes Menneskeheden store Formaal." Langt fra at nedtrykke vort Mod, havde de det: langt fra at gjøre os mistroftige, forvissede os som, at vi kunne hvad vi ville: de ligesom tvinge os til at uddanne vor Aand, for at finde Trøst i os selv mod alt hvad der møder: de affilede hiin oprindelige Naahed og tammede Sandfælsighedens Drifter: vor Siel, om ikke forbedret, forberedes i det mindste til Humanitet. En Fremtid, der vorder lykkelig ved Følelsen af forstorret Menneskeværd, straalet os i Møde; allerede vine vi Menneskeheden sidste Maal, hvor hele dens Daad og hver Enkeltts Bestraabelser samles til Et. Hvo der fatter den store Tanke, hanjer ikke et Øieblik tvivlsraadig, om Menneskene hellere skulde været forblevet (forblevne) i hiin oprindelige Tilstand, eller om de burde forlade den for at bestige moralsk Fuldkommenheds steile Hoide. Hvo der meener, at vi uden saa mange og saa store Lidelser kunne det, vil enten at vi ikke skulde være Mennesker, eller skyldte vort Værd ikke vore egne Kræfter, men Lykkens ufortiente Gæmildhed, d. e. give Slip paa vor Menneskehed. Lang Tid vil endnu forløbe, inden vi naae Epidisen: forinden maa Fornuften erkendes og dyrkes: de første Grunde til Sandhed og Ret udvikles af Men-

nesket selv, og Videnskab bygges paa denne uroffelige Grundvold: forinden maa de yderste Grændser for vor Perfectibilitet udmaales og bestemmes. Humanitetens hellige Lov'ares. Da først oprinder i den forædlede Menneskesiel den store Tanke om den eneste Menneskefamilie, forbunden under een Lov til eet fælles Niemærke. — Lykkelige Tidsalder, sem det er forbeholdet, at nedkalde den erkendte Sandhed fra Himmelen, d. e. udtrykke den i alle Livets Handlinger. Retfærdighed er din Efterslægts usorgiangelige Arvedeel".

Det være langt fra mig at forstyrre Forf. i disse glade Udfigter, jeg vnder endog denne Enthusiasmus, men kan efter min Overbevisning ikke tage Deel i den. Forresten er denne Theodicee ingen anden end Optimisternes sædvanlige, som holde en Verden uden Synd langt mindre fuldkommen, end en syndefalden Verden; ingen anden end vor Thyge Rothes, som i sin Bog om Hierarkiet og Pavemagten siger: "at han paa Menneskenes Begne, saavel de fordums, som nu levendes, ei vilde undvære en Nicolaus den første, ei den Pavemagt der blev saa frygtelig, ei den Gregor VII, med et Ord, intet, intet af det hvilket Christendommen har givet Leilighed til, hvor ondt, hvor forvendt, hvor uhyggeligt Menneskene end have forvoldet, at det er blevet". For mig har denne Theodicee lidet trøsteligt. Jeg henviser til, hvad jeg derom har sagt, i Nye Krit. Journ. for 1778 S. 345 følg.

III. Jesu sidste Undervisning. Er formodentlig en Stump af et Collegii Hefte, nemlig en Oversættelse af Joh. Evang. fra 13 til 16 Cap., uden Anmærkninger, som lovet siden.

IV. Fremmedes Kundskab om Fædrelandets Literatur. Mest hentet af N. Theol. Journal,

nu og da med et Elogium af Udgiveren; og angaaer for største Deelen vor nyere theologiske Literatur. Man kender allerede den Forbindelse som er imellem Repertoren og Udgiverne af N. Theol. Journ., og undrer sig derfor ikke over den Maade, hvorpaa de tale om Repertoret, og den Beretning de give om den Sensation dette Skrift skal have gjort i Danmark: Stoffet dertil har ventelig Repertoren selv forsynet dem med. "Repertoret (sige de) gjorde i Danmark en overordentlig Sensation". — Hvad beviser det? Det samme gjorde Bogtrykkersvend Steffensens Skarteke. Det samme have hundrede andre Flyveblade gjort, som i nogle saa Dage i Tusindtal ere oplugede. Ere de derfor bedre end de mange andre som blive til Makulatur? eller ere de ikkun dristigere, frækkere, ubeskednere? — De forsikre at det Bisald som Repertoret fik iblandt de ædlere og oplyste Præster, formaaede de blinde Geistliges og Børliges Had imod den ubekjendte Udgiver". Hvorfra have disse Herrer denne Efterretning, uden fra Forf. selv, som fra Begyndelsen af har vist en mageløs Gave til at imponere Folk. Deraf maa den Sensation, Skriftet gjorde, forklares, ikke af dets indvortes Værd. Ingen dansk Skribent har været ubeskedet nok til at lægge saa mange Klaver om Borden for at vinde Bisald, eller rettere sagt, for at skaffe sin Bog Afsetning: Logern for dem af Landets Lærde, som han fryggede for eller vilde bringe til at tie, og naar de ikke bede paa Krogen, den pobelagtigste Medhandling: Trodsen imod Landets Geistlige og Foragt for dem uden Lige: Skryderier med sine Bekjendtskaber, med sin Lærdom, med sin Stand, med sine adle Hensigter. Man see hvad jeg om denne Sensation har sagt i Universitets-Journalen for 1795 S. 124. — Og et saa umoralisk Mennecke ville Hæders Mænd som Pausus, Ammon og Hånlein være bekjendte at tage Efterretninger af om Danmarks Li-

teratur, være bekjendte at glossere hans ubeskedne Anmeldelser! Det veed jeg ikke hvad jeg skal tænke ved. — Men førend jeg forlader denne Rubrik, maa jeg endnu opholde mig lidet ved et Sted som angaaer mig selv. Det sætter Repertorens moralske Character i sit fulde Lys. —

For at overbevise mig (siger han S. 91) om den nye theologiske Journals Upartiskhed, vil han fortælle mig, at mine Opuscula latina ere recenserte i denne Journal, og Stæder deraf med Berømmelse anførte. — Hvad Tanker skal jeg gjøre mig ved denne Fortælling? Er maaffe Repertoren selv Recensent af mine Opuscula, og ventte sig en Compliment af mig, fordi han holdt sin Ondskab tilbage, og gav mit Skrift den Roes det havde fortjent, uagtet han holdt mig for sin Fiende? eller har han saadan Indflydelse paa Recensentselskabet i N. Theol. Journ., at han kunde skaffe mig en ugunstig Recension, naar han havde villet give sin Hevngierrighed Rum? I begge Tilfælde gier han Bestyrerne af N. Theol. Journal liden Ære, og veber, uden at tænke derpaa, sit eget forværrede Hjerte. — Forresten veed jeg aldrig at have lastet disse Mænd for Partiskhed. Jeg læser ikke deres Journal. At de havde anført mine Opuscula med Berømmelse, kunde, om jeg havde vidst det, ikke forekommet mig fremmet, da jeg har erhholdet de mest smigrende Recensioner over samme fra de berømteste Recensentskaber i Tydskland, hvilke allene min Beskedenhed har forbudt mig at bekjendtgjøre i Rubriken om Fremmedes Kiendskab til dansk Literatur. — Men at jeg dog ikke skulde blive for stolt af disse Herreris Roes, fortæller Repertoren mig, at de havde rettet en Sprogfeil, som er indløben S. 240, hvor der staaer studia refrigerent & langvéscant, og hvor de rette: refringerentur. Derimod har jeg intet, isald det er en

Satterfeil, men skalde det være en Sprogfeil, beder jeg at rette: frigeant & langvescant.

I et P. S. til denne Rubrik skammer Udgiveren sig ikke ved at undfige Hof- og Stadsretten tilligemed Generalfiskalen, og lover at de i næste Hefte skal føle hans hvasse Braad. Men jeg tænker, hans Forslagger kunde da faae endnu flere Grunde til at holde hans Tøsprier tilbage, end nu. Overalt, naar Hr. Schubothe havde vidst af nogen anden Følelse at sige, endfor sin egen æidne Interesse, vilde han skammet sig ved at lade saadanne Ubladelser imod agtbare danske Mænd komme for Lyset, som dette Hefte er fuldt af.

V. Tale ved Abbed A. C. Bartels' Ordination, af Dr. S. P. C. Henke. Man læser denne Tale med største Agtelse for Talerens ikke allene Talenter og Lærdom, men ogsaa Retsfæfthed og Humanitet. Det var at ønske, at Reperteren vilde levere os flere saadanne fremmede Produkter, som ikke saa let overføres paa dansk Grund. Vi vilde da staae ham hans egne Ondskabs og Præleries Misfostere.

Den her affhandlede Materie hænger noie sammen med een af de nyere Tidens Favoritmeeninger: at Mennesket gaaer frem til alt større Moralitet og fædelig Forædelse. Taleren forestiller de glædelige Udsigter for Religionen i Fremtiden, og hvorpaa disse Udsigter grunde sig. Jeg vil anføre et og andet Sted. S. 100 "Christendommen vorder aldrig nogenstinde ødelagt; aldrig nogenstinde forliser (taber) den sin Anseelse, sin Værd og Hæder. Det maa overmodig Vantroef længe nok haabe. Det maa velmeende Siæle kleinmodigen frygte; vi ere forvissede om, at vor Forsløfers Rige varer evindeligen. Jordiske Stater forgaae, men hans Rige er ikke af denne Verden. Det er Sandhedens, Visdommens og Dy-

dens Rige. Saa længe disse beholde deres Kraft og Gnde for den menneskelige Aand, d. e. saa længe den menneskelige Aand ikke vorder omkøbt og forstøttet, saalænge trodses dette Rige alle de Farer, som true det med Undergang. Ogsaa i Fremtiden vil det ikke mangle paa overmodige Fiender og frække Angreb; dets Herredømme vil fra Tid til Tid antastes, men aldrig vorder det overrumplet eller kuldstøket". — S. 101. "Om end Irreligionens frække Aand i nogle Egne læster Hovedet i Veiret: om end den tankeløseste Letfæindighed bemægtiger sig visse Stænder og Menneskeklasser: om end den toileloseste Tivvlesyge tager Overhaand blandt dem, der saaledes *) giøre Fordring paa tænkende Hoveders Rang: om end hele Folketraad anstikkes af denne Pest, og dens udeblivelige Følger, alle Synder og Laster gribe vidt om sig: Lad alt dette end saa være — har Fordærvelsen først naaet sin Høide, vogner den smertelige Følelse i sin fulde Styrke, saa høvner Religionen sin Foragt. Dog nei! kiærligen retfærdiggjør den sig, hevder sin Ære og Anseelse. Da erkender man den, som det kraftigste Middele imod den menneskelige Aands totale Udartelse, da tilbagekalbes den som ypperste Bistand til at fordrive den Jammer og Elendighed, hvori Verden useilbarligen var nedsunken. — Christendommens væsentlige Sandheder, der uddanne og ophøie vor Natur, der giøre Mennesket viist og dydigt, selv tilfredst og salig — de ville vel uryggeligen bestaae".

S. 103. "Saa forhadst Navnet heterodox end klinger i manges Øren, saa er dog Heterodopi derved ingenlunde Sandhedens Forsælfelse eller Undergravelse. Tværtimod den er en udeblivelig Følge af den menneskelige Forstands Stræben efter egen fri Indsigt,

*) Skal nok hebde: særdeles.

af dens Hang til Opdagelser og Forbedringer i alle Kundskabs Fag: den er en uundblivelig Følge af alle Videnskabers og Konsters Udvidelse, og berettiger os snarere til at lykønske Religionen med Fordeelen som den drager af samme, end til at angste os over den”.

S. 105. ”Med behiøret Tillid tør vi haabe, at Jesu Religions ægte Aand, den upaatvivleligste, væsentligste og ædelste Deel af hans Lære, den han forkyndte som usforanderlig Anvisning til sand Lyksalighed for alle Mennesker, uden Tids og Steds Indskrænkning, og som allermindst kan foranledige Tvist og Modsigelse — at den, siger jeg, endog uden overilet og paatrængende Omvendelseslyste, endog uden fordragtige hemmelige Foreeningsplaner, vil komme meer og meer i Agtelse og Anseelse blandt de mange og mægtige Jordens Folk, der bekiende sig til Christendommens Navn. Ja, vi tør haabe, at den i alle disse talrige og mangfoldige christelige Kirkepartier, vil forjage ukiærligt Sindelag, og almeenskedelige Bildsærelser, overtroiske Meeninger og Sædvaner: at den vil afskaffe hiin usforstandige Iver for gamle Symboler og helligede Indretninger, opvække den kolde og træge Ligegyldighed i Sandhed og Dyb til alvorlig Estertanke, til driftig Stræben efter grundig Kundskab”.

Om dem der ansee Religionen som et Nedskab i Statsstyrerens Haand blot til at vedligeholde borgerlig Orden, Sikkerhed og Bølfærd, taler han saaledes S. 107: ”Disse driver ligesom en Haandtering med Religionen, og sætte den i Fare for at besordres ved unaturlige Tvangslove, at forvendes til Hyklerie og forblendes med Overtroe og Urimelighed. Men, jo menneskeligere Statskonstens Grundsætninger fra Tid til anden vorde, og jo dybere de udforskes, desto visere indseer man, at Menneskets Anliggender ere ældre og varigere end Borgerens: at Mennesket ud-

rustedes med Evner og Anlæg, ikke blot for Selskabet, men ogsaa for sig selv: at han gavner hiint i samme Forhold, hvori han uddanner disse, og at han i selvsamme Grad, hvori han ved Religionens Ledelse er et bedre Menneske, ogsaa vorder en bedre Borger; at altsaa Religionen ikke er et nødvendigt Ondt, men den naturligeste og virksomste Hjælp, den sikkerste Støtte baade for privat og offentlig Bølfærd”. — ”Dort (hæder det S. 109) med den siendste fordrøvelige Tanke, at Menneskene stedse blive de samme; bort med en Tanke, der aldeles dytter os i Sovn, der slukker vor Mod og qvæler vor Kraft! Med Religionens Baa-ben vilde vi trodsø Syndens og Lasternes Bølge. Da hyldeø dens Bud desto villigere, da udmærkede Christne sig mere i Gierning og Wandel end i Troesbetiendelser og Ceremonier, da fremspiger i alle Stæder Menneskelighed og Orden, Pligtiver og Retfærdighed, da bestyrkes Menneskenes Følelse af et høiere Bæsen, der er Verdens Skaber, Herre, og Dommer: Betragtningen af deres høie Kald til Fuldkommenhed og Lyksalighed vorder kraftig og frugtbar”. — — — ”Bøffeligen vi kunde ikke bestyldes for blind Partiskhed eller for egentliærlig Selvrees, naar vi taknemmeligen bekiende, at Menneskehedenø Fremgang til høiere Kultur i intet Aarhundrede var saa diærv og vældig som i vort. Hvor umiskienødeligen ere alle Videnskabers Grændser udvidede, og hvor saare ere tillige disse Udvidelser nyttede til Religionens Fordeel: hvor fortroeligere ere Menneskene blevne med Naturen, med dens Kræfter, Love og Etianheder, og derved tillige med dens Stabers Wiødom og Godhed! hvor langt rigeligere end forhen have de Vestræbøller lønnet sig, som man anvendte paa at forklare de hellige Bøger efter prøvede Fortølfkningsregler, rigtigere at vurdere deres ulige Gehalt, og overhovedet næiere at bestemme deres Værd og Brugbarhed i Religionen — — —”.

Disse Steber, troer jeg, ere tilstrækkelige til at sætte Forf. Tanker i Lys. De Tvivl som ere opkomne hos mig ved et og andet, fortier jeg her, og bemærker allene, at den hele Strid om Udsigterne for Religionen i Fremtiden, forekommer mig at være Ordskiv, og at begge Partier kunne have Ret, baade de som ansee Udsigterne for Religionen at være mørke, og de som ansee dem for at være lyse, eftersom man nemlig forstaaer Ordet Religion. Hr. Abbed Hencke nævner stedse Religion uden Tillæg, Christendommen, ogsaa eet Sted Jesu Religion, uden at erklære sig, om han derved forstaaer en aabenbaret Religion — eller rettere, hans hele Deduction viser, at han ved Religion i Almindelighed ikke forstaaer anden Guds-kundskab, end den som grunder sig paa Naturens Betragtning, og ved Jesu Religion ingen anden, end de Lærdomme om Gud, som Jesus har foredraget, og som grunde sig paa en oplyst Fornufts Slutninger, og kunne skjønnes af den uden nogen overnaturlig Aabenbaring. Da nu ingen Tvivl kan være om, enten at Menneskets Kundskab om Naturen, og altsaa om Guds Gierninger i Naturen, har gjort betydelige Fremfærd i vore Tider og daglig tiltager, heller ikke at den mennekelige Fornuft daglig gaaer frem til større Kultur, saa er det jo ogsaa en nødvendig Følge, at den Religion eller Kundskab om Gud, som hidledes af disse Kundskabskilder, maa daglig give Tænkeren glødere Udsigter.

Men denne Religion, denne blotte Natur- og Fornuft-Religion, kan Aabenbaringens Ven ikke finde sig beroliget ved. Naar han taler om de mørke Udsigter for Religionen, saa forstaaer han ved denne Aabenbaringen, eller de Religions Lærdomme han antager at ligge uden for Naturens og Fornuftens Kredse, antager at være aabenbarede i den hellige Skrift, for-

nemmelig Lærdommen om Jesu ved Undergierninger befæstede guddommelige Sendelse, om hans Forsonings- og Megler-Embede, og den ved ham givne Forvisning om et b. dre Liv, og naar han da seer, at disse Lærdomme daglig roffes og gjøres tvivlsomme af Christendommens Lærere selv, kan han da andet end blive bekymret for sin Religions Etiebne i Fremtiden? og kan det træste ham, at Fornuften gjør nok saa store Fremfærd, naar den tillige berøver ham de — Sandheder eller Lærdomme — som gjøre ham hans Liv roligt, og hans Død glædelig? — Jeg siger dette, uden at decidere for noget Partie; men dette kan jeg dog ikke undlade at bemærke, at Bihelpartiet (som jeg saa ter kalde det) gaaer i denne Strid ærligere til Værks end Modpartiet. Thi det bekiender reent ud, hvad Sætninger det sægter for, naar Modpartiet strider aabenbar for den blotte Natur- og Fornuft-Religion, og blænder dog de Uoplyste med Navnene Christendom, Jesu Religion, hvis Lærdomme de alligevel indskrænke til blotte Fornuftsandheder.

VI. Udgiverens Brevvevling, Repertorium^{*)} angaaende. Det er en ubehagelig Forandring af Fornemmelser, naar man forlader en Skribent som Abbe Hencke, saa liberal tænkende, saa human, at sole sig i Repertoriens Sphære, saa opfyldt med Egenkærligheds, Selvbehags, Dagvassels og Misundelses giftige Dunster. Det er, som styrkede man hovedfulds fra den rene Ether, til den tykkeste Dunstkræds. —

1) Et Brev fra Biskop Schmidt i Christiania, hvori han frabeder sig Commissionen at modtage Subskribenter til Repertorium, efter at det første Hefte har opvakt en saa stor Afstøje, at ingen af de Geistlige der

*) En stødende Form; bør være Repertoriets.

i Stiftet vil have mere af det Slags. — Meener man vel, at Biskopen valtede denne Commission fra sig ustraffet? — Denne Gang bliver det dog derved, at han parres med sin værdige Ven Dr. Fleischer, hvilken Mand Repert. bruger som en Karklud, at slaae Folk om Ørnene med, som han ikke paa anden Maade kan komme nær — Mere forestaaer Hr. Biskopen, naar Repertoren saaer de Oplysninger, han venter fra Norge.

2) Brev fra Repertoriets Udgiver til Hr. Dr. og Prof. Bang ved Frederichs Hospital, hvori anføres et Sted af et anonymt Brev til Repertoren fra En "i Sandhed agtbar dansk Mand", som beretter ham, at Prof. Bang strax efter Kiøbenhavns Ildbrand var foret omkring til sine Kunder, og havde forkyndet som en Nabensbaring, at Ildbranden var Guds Straf over Kiøbenhavn, fordi man taalte slige Kixterfke Skrifter som Repertoriet. — Intet kan tænkes ubluere, end saadant et Citat af en privat Correspondents Brev, naar jeg undtager Repertorens ubluere Opfordring selv til Hr. Prof. Bang, som lyder saaledes: "Jeg opfordrer Dem altsaa, inden fire Uger fra dette Hestes Publication, i et Brev der trykkes i næste Heste, paa Ære og Samvittighed at bevidne: at De ikke har brugt ovenanserte Udtryk om Repertoriet: — i saa Fald har jeg Tilladelse til at nævne hiin Mand's Navn, der paaستاaer at have været Horevidne, og med Fleres Vidnesbyrd vil bevise hvad han har sagt — eller at vedgaae Deres Ord. I sidste Fald ønsker jeg blot en Udvikling af Deres Grunde til denne Ytring. Den vilde uidentivt fremstille Deres Lære om Guds umiddelbare Straffedomme og maasse retfærdiggjøre en Udfærd, hver ædel Dannemand maa affkye, som det nyeste Devis paa Sykophanternes "nymodens Fræthed og Ugudelighed". Det som hver ædel Dannemand maatte affkye, var om Hr. Prof.

Bang vilde indlade sig i Brevverling med et Menneſke, der saa lidet kiender til Menneſkeligheds og Selſtabeligheds Love.

3) "Brev til Udgifveren fra en lærd og retſkaffen Mand, der er Præst i Nørre Jylland". Man venter efter disse Complimenter, at det er en Ven og Belynder af Repertoriet, og man tager ikke Feil. Denne Mand taler om det meget ypperlige i Repertoriet, og glæder sig især over, at der i dette Skrift haves Overopsyn med Lærerne, og "at der saa kraftigen vækkes og rettes ved vores sovende og forargelige levende Brødre".

4) "Repertorens Svar paa et Sted af et Brev fra den agtbare Hr. Provst B., i hvis Herred næsten alle Præsterne have subſkriberet paa Repertoriet". Her læser jeg dette Sted: "intet Ord i min Bog kan opvække den Formodning, at jeg ynder personlige Feider". O! den Ubluehed af en Mand, der hidindtil har holdet enhver for sin personlige Fiende, som ikke har yndet hans Repertorium! Dog han tænker maasse som Cicero: epistola non erubescit.

VII. En Theologus Bifrons. — Det gielder her to Skrifter af Hr. Peter Olivarius Bugge, Doctor i Theologien, samt Sognepræst til Vandſøe Præstegield i Christiansſands Stift, hvori de foredragne Meeninger om Arvesynd, Menneſkets Fordærvelse, den menneſkelige Frihed, om Troen og gode Gierninger, om Akademidlerne og hvad dermed ſtaaer i Sammenhæng, ere ſaa forſkiellige, jo modsatte hinanden, at dersom ikke Titelen ſagde det, ſkulde man forſværge, de kunde være forſattede af en og ſamme Skribent. Det ene Skrift er paa dansk og kaldes: Betragtninger over de aarlige Søn- og Zelligdags Evangelier, til Opbyggelse og huuslig Brug. Det

andet er en *Dissertatio Inauguralis de perversitate hominum morali ejusque origine & ratione* universa, hvorved Forf. har erhvervet sig den theologiske Doctorgrad ved Universitetet i Göttingen. Udgiveren drager en Paralel imellem de Meeninger og Udlæelser der indeholdes i begge Skrifter, som er saa frapant ulig, at han med rette kan opfordre enhver af sine Læsere — og havde han end Jacob Wadens Slove *Judicium* — til at see den himmelheie Forstaaelse. — Mit Slove *Judicium* tilfidesat, som jeg faaer finde mig i, saa længe Andre vil taale det — frapant er uenlig Forstaaelse og kan ikke være større imellem den orthodoxeste Lutheraner ved Enden af det sextende Aarhundrede, og den heterodoxeste tyske Professor i Theologien i vor Tid. Udgiveren bryder Hiernen længe for at finde Opløsningen af dette psykologiske Gærnsyn, og endeligen "for at røddes Hr. Bugges moralske Værdi" antager han, at han ikke selv er Forf. af den latinske *Dissertats.* — Denne Paastand modsiges jeg in *optima forma*, da jeg kender Hr. Dr. Bugge, og erindrer, at han var een af vore beste Academici, som til Skade for Literaturen blev draget alt for tidlig fra den academiske Vei. Men derfor agter jeg ikke, at give hans moralske Værdi til Priis, eller at underkribe Repertoriens ubarmhertige Alternativ, "at Hr. B. ellers vitterligen og med beraadt Hu har bedraget sine Tilhørere". Snarere tænker jeg, skulde han have bedraget en Menighed af Værnske Dødre, naar han havde holdet dem en Præken overensstemmende med sin *Inaugural-Dissertation*; ligesom han vist nok vilde kommet ilde an med det theologiske Facultet i Göttingen, om han havde begiæret Doctorgraden i Theologien paa sin Postil. Saadan en Bedrægtelse for Bedrægtelse kommer mig ligesaa underlig for, som deres, der kalde Cicero en Bedrægtelse, og troe at han har sat en uudslettelig Plæt paa sin Caracteer

som viis og dydig Mand, ved den Maie han gjorde sig for at blive Augur. Cicero tog sig vel vare for at ytre de Tanker om Guddommen, han har foredraget f. Ex i Bogen *de natura Deorum*, eller i *quæstiones Tusculanae*, naar han optraadte for Almuen at fungere som Augur. Ellers nævner Udgiveren selv Forstaaelsen imellem den esoteriske og eksoteriske Theologie. Havde det ikke været kiærligeaa, at blive ved denne Idee, end at sætte Klif paa en Mand's moralske Caracteer? —

VIII. En Parabel af G. C. Lessing, Biskop Valle tilegnet. — Sigter til blind Alarm om Religions-Meeninger.

IX. Kongelig preussisk Rescript til det østpreussiske Stats-Ministerium i Königsberg, hvorved forbydes Professorerne at læse over Kants Bog: *die Religion innerhalb der Gränzen der bloßen Vernunft.*

X. In *Repertorium Anni 1795 & hodiernos Neologos.* — Et *Invectiv* imod Repertoriets i maadelige latinske Vers.

XI. *Aletheia.* Til Værn og Værge for danske Religionslæreres Samvittighedsfrihed imod de bispelige Decretaler. "Dette Værk (siger Repertorien) som vorder færdig til Mikkelsdag 1797" — der blev for det første intet af — "indeholder en Eichhorns, Henckes, Herders, Løffers og flere berømte Theologers udvalgte Afhandlinger, der sætte min Sags Retmæssighed" — han har altsaa sin egen Sag! — "og protestantiske Religionslæreres Berettigelse, ja selv deres Forpligtelse til deres afvigende Overbevisningers offentlige Kundgiørelse, uden for al Tvivl". Altsaa, dersom man ikke har vidst det før, vil man, naar dette Værk udkommer, faae det at vide, at alt hvad Repertorien

tøren hidindtil har sagt os i theologiske Materier, grunder sig paa Andres Auctoritet, og indeholder intet Selvtant.

XII. Epilog. Jeg kunde ikke ønske mig nogen større Triumph, end den gemeene Havn, Udgiveren her tillader sig imod min Person, da han overdynger mig med Skjeldsord, uden at fralægge sig en eneste af de mange Jrettesattelser, jeg fra Begyndelsen af Repertoriets Udgave har gjort paa ham. — Jeg er den moralske Pøbels Herpauker. Hvad dette vil sige, forstaaer jeg ikke, end ikke efter at have læst hans Definition paa den moralske Pøbel, i en Note S. 121 — Jeg er Cerberus designatus, eller bestemt til at afløse Porthunden i Helvede, naar den bliver aflægs: en laant Wittighed! men hans eget er det, at denne Porthund forsynes med giftige Pile. — Jeg er saa berøgtet, at det hartad er levis notæ macula at give sig af med mig. — Jo! jo! denne Confect har jeg ærlig fortient. Ogsaa jeg fik min Virak i første Hefte af Repert., men jeg lod mig ikke beruse deraf, jeg lagde aabent for al Verdens Mandens merkantile Hensigter, hans Gasfonader og Rodemontader, hans Jagt efter Anecdoter for at fange Lesere: jeg viste, hvor lidet han var stikket til at oplyse sit Fædrenelands Geistlighed, da han snatere ved sine utidige Prætensioner og sit barnagtige Skraal var i Stand til at forbitre den, og a. m. Dog har jeg med alt dette ikke forglemt at fremtrække de Stykker som jeg sandt at have nogen Værd: og med samme Upartiskhed skal jeg vedblive, uden at lade mig forvirke af hans Tølsperagtighed, da jeg tør vente, at min Credit er bedre bestæet, saavel i mit Fødeland som i Tyskland, end at det Gadeskarn, en saa umoralsk Person finder for godt at kaste paa mig, kan blive hengendes. —

VII.

Theologisk Embedsexamen i October
Maaned 1797.

Den 17de.

Jacobus Bang, født i Byen Hemb i Aarhus Stift 1773. Laudab.

Petrus Heyer Cortsen, født i Aalborg Stift 1771. Haud illaud.

Elemens Thygesen, født i Aarhus 1774. Haud illaudab.

Castanus Nicolaus Melbal, født i Bergsens Stift 1768. Haud illaud.

Den 19de.

Georgius Christianus Funder, født i Aarhus 1775. Laudab.

Nicolaus Laurentius Feilberg, født i Kiøbenh. 1772. Haud illaud.

Biarnus (Biørn) Wigfussen, født i Holum Stift i Island 1769. Haud illaud.

Den 20de.

Matthias Diksel, født i Byen Øster-Egitsborg i Siørlands Stift 1773. Haud illaud.

Nicolaus Seyerslew Stephansen, født i Kiøbenhavn 1775. Haud illaud.

Den 23de.

Petrus Nicolaus Brandt, født i Holbek 1770. Haud illaud.

Dionysius Rostrup, født i Aalborg Stift 1773. Haud illaud.

Petrus Georgius Junge, født i Odense 1770. Non contemn.

Den 24de.

Janus Teitman, født i Kiøbenhavn 1774. Laudab.
promte respondit.

Joannes Hieronymus Hansen, født i Ribe, Stift
1771. Non contemn.

Den 26de.

Nicolaus Vasse Lund, født i Middelfart i Fyen 1773
Laudab. accurate respondit.

Den 27de.

Petrus Matthias Thstrup, født i Kiøbenhavn 1774
Laudab. promte respondit.

Janus Carolus Winther, født i Aarhus Stift 1775
Haud illaud.

Albertus Crank Stabel, født i Trondhiems Stift 1772
Haud illaud.

Den 30te.

Jonas Christianus Finchenhagen, født i Christiania
Stift 1773. Haud illaud. Specimen scrip-
tem laude dignum visum est.

Joannes Henricus Lind, født i Trondhiem 1770.
Non contemn.

Anegarius Anton Møller, født paa Den Borringholm
1779. Haud illaud.

Den 31te.

Dlaus Langballe, født i Aarhus 1769. Laudab.

VIII.

Juridisk Examen i Julii og October Kvartaler.

Latinisk juridisk Examens theoretiske Prøve.

Junii 1797.

Den 24de.

Niels Emanuel de Thygesen Laudab.
botthard Albert Waadh Non contemn.

Den 28de.

Christian Matthiesen Non contemn.
Johannes Bildsted Laudab.

October 1797.

Den 18de.

Friderich Christian Skonau Laudab.
Thomas Holst, Winther Non contemn.

Latinisk juridisk Examens practiske Prøve.

Julii 1797.

Den 5te.

Christian Nicolai Lindgreen Laudab.
Johannes Bildsted Laudab.

October 1797.

Den 31te.

Christian Friderich Junge Haud illaud.
Johannes Møller Haud illaud.
Friderich Christian Skonau Laudab.

Dansk juridisk Examens theoretiske Prøve.

Junii 1797.

Den 30te.

Johannes Klingenberg Dons. Beqvem.
Hans Jacob Erdmann. Ei Beqvem.
Christopher Gram. Beqvem.
Søren Luren Siellerup. Beqvem.
Jens Gram Chauov. Beqvem.

Julii 1797.

Den 1ste.

Jens Brøndum. Beqvem.
Henrich Backhausen. Ei Beqvem.
Ole Bagger Orbeck. Ei Beqvem.
Ulrich Friderich Suhm Sverdrup. Beqvem.
Erich Rier Müller. Ei Beqvem.

October 1797.

Den 21de.

Jens Didrich Lange. Ei Ubeqvem.
 Nasmus Lange. Beqvem.
 Matthias Haugaard Gierulff. Ei Ubeqvem.
 Friderich Ludvig Christian Hansen. Beqvem.

Den 25de.

Erhardt Borch. Beqvem.
 Sunlag Gudbrandsen Briem. Beqvem.
 Lars Mossenkroner Biel. Beqvem.
 Edoard Nicolai Kær. Beqvem.

Den 28de.

Wilhelm Frimann Krog. Beqvem.
 Hans Nørregaard. Ei Ubeqvem.
 Hans Jochum Birch. Beqvem.
 Andreas Evendsen Frimann. Beqvem.

Dansk juridisk Examins practiske Prøve.

Julii 1797.

Den 5te.

Eruels Vertelsen Bondo. Vel.
 Jens Almind. Vel.
 Lauritz Palludan Holberg. Vel.
 Johannes Klingenberg Dons. Vel.
 Hans Jacob Erdmann. Vel.
 Christopher Gram. Vel.
 Søren Turen Siellerup. Vel.
 Jens Gram Thaulov. Vel.
 Jens Brendum. Temmelig Vel.
 Erich Kier Müller. Temmelig Vel.

October 1797.

Den 31de.

Jørgen Grønvold Temmelig Vel.
 Nasmus Lange Temmelig Vel.

Friderich Ludvig Christian Hansen. Vel.
 Sunlag Gudbrandsen Briem. Vel.
 Lars Mossenkroner Biel. Vel.
 Edoard Nicolai Kær. Temmelig Vel.
 Wilhelm Frimann Krog. Vel.
 Hans Jochum Birch. Vel.
 Andreas Evendsen Frimann. Vel.

IX.

Befordringer ved Universitetet.

I afsøde Conference-Raad og Professor Kottbøls Sted er Hr. Professor Tode, som har haft Designation paa en medicinsk Profession siden 1774, traadt ind ved Universitetet, som anden Professor medicinz ordinarius, og har taget Sæde i Consistorium.

* * *

Overordentlig Professor i Statistik og Kammeralvidenskaber Hr. Thaarup, er beskikket til Foged i Norge.

At denne flittige Mand ikke glemmer sit Studium over sin nye Virkekreds, men meget mere betienner sig af sin Stilling til at sætte Norges Oeconomie og Finantssvæsen i Lys, er at ønske og vente.

I Hr. Thaarups Sted er overordentlig Professor i Historien ved Kiøbenhavn's Universitet Hr. Jørgen Kierulff, under 8 Decbr. beskikket at være tilligeme Professor i Statistiken.

* * *

Første Capellan ved vor Frue Meenighed her Staden Hr. Bengon, er af Consistorium kaldet til Sognepræst for Gladsaxe og Herlev Menigheder Siælland, i den ved Døden afgangne Sognepræst Hr. Grundtvigs Sted, efter at han havde tiendt denn

Meenighed som første og anden Capellan over 20 Aar.

Den ved samme Meenighed staaende anden Capellan Hr. Thye, er paa samme Tid af Kongen kaldet til Sognepræst for Garnisons Meenigheden her i Staden i afsdøde Prof. Treschovs Sted; efterat Consistorium paa Hr. Thyes Begjæring, og for at lette hans Befordring til et bedre Levebrød, havde affaaet *) til Kongen sin Rettighed at kalde Præst i Hr. Thyes Sted. Hvorpaa H. M. har kaldet Sognepræsten til Søeborg og Gilleleie, Hr. Gallefen, til anden Capellan ved vor Frue Kirke. Og da det første Capellanie paa samme Tid, som sagt, var blevet ledigt ved Hr. Wenhons Befordring, har Consistorium befikket velbemeldte Hr. Gallefen til første, og Capellanen i Callundborg Hr. Clausen til anden Capellan ved bemeldte Kirke; og ere disse Ud nævnelser af Kongen confirmerede.

*) Om det Sædelige eller Sædeligskønne (honestum) i saadanne Afstaaelser kunde maasse skrives en gandske opbyggelig Disputats i den kantiske Philosophies Smag, og deri betragtes disse Afstaaellers Moralitet eller Honestet: A. i Henseende til de Afstaaende, og det a) om den Afstaaende er en privat Mand, b) om det er et Collegium eller en Corporation; og her atter a) om denne Corporation bestaaer af lærde Mænd ß) eller af lag Folk. B. i Henseende til den, Rettigheden afstaaes til: a) om det er en privat Mand, b) eller et Collegium og Corporation, og da 1) om det er Cancelliet, eller 2) et andet Collegium eller en Direction; 3) om denne Rettighed afstaaes med plenum jus til at kalde hvem man vil, eller Rettigheden indskrænkes til et vist Antal Candidater, som man faaer Lov at kalde En

af — og hvem veed, hvor mange Delinger og Underdelinger et logisk Hoved endnu kunde hitte paa? —

X.

Om Professorernes Kaldsrettighed til adskillige Præstekald, saavel i Hovedstaden, som uden for samme.

I Kiøbenhavn have fra Arilds Tid de tvende Hovedvedkirker vor Frue, og Trefoldigheds, været anseete for at tilhøre Universitetet, saaledes at Consistorium ikke allene har forestaaet deres Midler og sørget for deres Vedligeholdelse, men ogsaa havt Ret til at kalde Præster til samme, saavel Sognepræster som Capellaner. Denne Rettighed var dem tilstaaet i Universitetets Privilegier, ogsaa, hvad Frue Kirke angaaer, indført i Christian den Tredies Fundats, og af hans Eftermand confirmeret.

Consistorium udøvede denne Ret upaaanket indtil 1630, da Kiøbenhavns Magistrat, iblandt adskillige andre Besvælinger over Universitetet, hvorover den forlangede Kongens og Rigets Raads Dom, ogsaa ankede paa, at Professorerne kaldte Præst til vor Frue Kirke, uden at give Borgemeester og Raad, eller nogen af de beste Sognemænd i vor Frue Sogn, et Ord, naar de kaldte sammesteds en Sognepræst, da dog samme Præst skulde være deres Sielesørger, og have Opsyn over og sit meste Ophold af sine Sognesfolk. Men Dommen faldt saaledes i Retten: at Kiøbenhavns Universitetet haver saadanne høie Privilegier paa vor Frue Kirke; tilmed vor Frue Kirke befindes at have været af sin første Foundation og endnu Templum Col-

legiatum (Domkirke); det og af Nrids Tid har fulgt Professorerne at udgive Kaldsbrev; hvorfor Professorerne herefter, som hidindtil, bør nyde jus patronatus til vor Frue Kirke, dog at de, naar nogen kaldes, tilkjendebegive det Borgemeister og Raad, saa mange i deres Sogn boe.

Efter denne Tid udøvede Universitetet sin Kaldsrettighed til Frue Sognekald i lang Tid. Christian V. var den første, som gjorde Indgreb deri, ved at kalde den, siden som Biskop berømt Christen Worm, til Stiftsprovst og Sognepræst i Dorschai Sted. Og endskiødt Professorerne vel gjorde Forestilling derimod, i det mindste til Universitetets Patron; saa er det dog siden blevet derved. Saaledes er ogsaa Sognekaldet til Trefoldigheds Kirke i nyere Tid'er bortgivet af Kongen; hvorimod Capellanierne til begge Kirker ere uafbrudt bleven forseggede efter Consistoriets Valg, dog med Kongelig Confirmation.

De Landsbyeekald, hvortil Consistorium eller enkelte Medlemmer af samme have, og udøve Kaldsrettighed, ere alle i Sjællands Stift, nemlig: 1) Bringstrup, 2) Eggislevmagle, 3) Faxe, 4) Gangløse, 5) Grevinge, 6) Gladsaxe, 7) Herløf, 8) Ledøse, 9) Sæbye, 10) Selsø, 11) Smørum, 12) Taarnbye paa Amager, tilligemed det residerende Capellanie, 13) Kirke Værkøse.

Af disse Kirker ere nogle Hovedkirker, andre Annerkirker. Hvor Universitetet eier baade Hovedkirke og Anner, kalder det ved hver Vacance, saasom til Gladsaxe og Herløf, eller hvor der ikkun er een Kirke, saasom Eggislevmagle, Faxe og flere. Hvor det derimod ikkun eier een af Kirkerne, ligemeget om Hovedkirken eller Anneret, kister det til at kalde med den Proprietair som eier den anden Kirke, og administrerer ikkun den Kirke som tilhører det.

Af de anførte Kirker er Selsø Kirke perpetueret til tredje Theologus, Kirke Værkøse til anden Theologus, og endelig Grevinge til første Medicus. Disse kalde da allene, uden de øvrige Professors Deeltagelse, naar noget Kald til disse Kirker er ledigt, dog som forhen er meldt, alternerende med vedkommende Proprietairer, hvor saadant har Sted.

Til Universitetets Kirker hører ogsaa Hvidøvre Kirke, som nu er annexeret til Frederichsberg Slotskirke, men som fra gammel Tid har været henlagt til det øverste Capellanie ved vor Frue Kirke, hvis øverste Capellan har besørget Gudstienesten i Hvidøvre, og derfor oppebaaret de sædvanlige Indtagter. Ovenmeldte Annexetøren skede i Aaret 1747, ved Leilighed af den da indtrufne Vacance i det øverste Capellanie. Til nogen Erstatning for hvad Frue Capellan derved afgik, blev ham af Hvidøvre Sogns Indkomster tillagt aarlig 150 Rdlr., hvilke han endnu nyder, endskiødt Frederichsberg Præster mere end een Gang have forsøgt paa at blive denne Pension quit, men ikke, formedelst de derimod fra Consistoriets Side giorte Forestillinger, have kunnet erholde det. Consistorium søgte vel ogsaa at beholde jus patronatus til Hvidøvre alternativt med Kongen, ifølge Lovens 2—3—4; men dette blev afflaget paa den Grund, at Consistorium herefter som tilforn, havde og beholdt jus vocandi til vor Frue Kirkes øverste Capellanie, og saaledes ved Hvidøvres Forbindelse med Frederichsberg ingen Patronatsrettighed tabte.

D: Universitetet tilhørende Landsbyeekirker synes fra Begyndelsen at have været tillagte Professoraterne som Lahn, hvilke Professorerne som Lahnherrer kunde raade over, naar de allene forsynede Gudstienesten, og holdte Kirkerne vedlige. Dette slutter jeg af et Sted i Actis ad An. 1686, hvor det hedder: "det

fulde tages ad deliberandum, om Universitetets Kald kunde igien komme til Universitetet, saaledes at Professorerne selv der med kunde blive forlehuede". Denne Beslutning blev tagen i Anledning af, at da værende Rector Univerf. havde begiæret af Professorerne, at naar noget af Universitetets Kald blev ledigt, han da enten selv dermed maatte forlehues, som en Forbedring paa hans Løn, eller een af hans Sønnen. Imidlertid, endskøndt det af denne Beslutning skulde synes, at Professorerne havde mistet denne Lehnstretighed, finder jeg dog baade for og efter denne Tid, at Professorerne have begiæret og ogsaa erholdt Expectance paa ledige Præstekald in subsidium stipendii. Dette blev bevilget tvende Bandaliner i Aarene 1666 og 1694; ligeledes Dr. Hans Bartholin i Aaret 1705. En Folge af denne Lehnstret var det, at naar Løste blev givet nogen Fremmet om et Professorkald, var det altid med den Indskrænkning, isald ikke nogen af Professorerne eller deres Sønnen forlanger det. Ja jeg finder endog, at Faxe, Taarnebye og Eggisløvmagle Kirkes Indkomster have med Kongelig Bevilling i Aaret 1667 været skænkede M. Nasmus Binding, tilligemed hans Hustru efter hans Død, og et af hans Børn deres Livstid; men at Sønnen Povel Binding i Aaret 1690 frivillig afstod disse Kirker til Consistorium.

For nærværende Tid gaar Landsbykirkerne i Option imellem Ecnstoriales, ligesom Kongetienderne. Enhver er anslaget til en vis aarlig Afgift i Cød, som kaldes Canon, og svares af enhver Beneficiarius efter Capitelstaxten. Denne Afgift gaar i en fælles Kasse, hvoraf saavel som af Kirkens egne Indtægter for Stolestader, Begravelser og andet, Kirkerne vedligeholdes og Kirkens Udgifter bestrides. Enhver Beneficiarius, som Kirkens cura ved Option tilfalder, forpagter Kirketienden det for-

beelagtigste han kan, og oppebær til Forbedring i sin Løn Residuum deraf, naar den foromtalte Canon er fradraget, og for alt aflægger han aarlig Regnskab til Consistorium.

I Sylland har Veile Byes Kirke tilforn lagt under Consistoriets Bestyrelse. Men da denne Administration i saa lang Fraastand saldt al for byrdesuld, og hverken var til Kirkens eller Universitetets Fordeel, søgte Consistorium at blive befriet derfra, hvilket ogsaa er skeet; men herom mere ved en anden Leilighed.

XI.

Kongelige Rescripter og Kancelliebreve.

Kongl. Rescript af 28 April, at Student Christian Rosenkilde maae fremstille sig til Examen i det hebraiske Sprog, dog at den Karakter som han derved maatte erholde, ei forhøier den Hovedkarakter som han allerede har erholdt ved den philologiske Examen.

Lige Bevilling af 5te Mai for Studiosus Theologiae Jacob Ulrich Johannides Grundtvig.

Lige Bevilling af 13 Mai for Studiosu Theologiae Johan Peter Gald og Jørgen Boserup, dog at den Karakter, som de for det hebraiske Sprog erholde, skal beholde sin Indsyndelse paa deres Hovedkarakter, til at nedsatte samme, dersom den havde virket saaledes, isald den havde været givet forhen til den ordentlige Tid.

Kongl. Rescript af 21 Marti, at Candidatus Theologiae Petrus Erasmus Müller maa uden foregaaende Conference, erholde Magisterium Artium og Doctoratum Philosophiae, imod at forsatte, lade trykke og derefter offentlig forsvare en latinisk Disputats, som det philosophiske Facultet dertil maatte finde værdig.

D. N. af 22 Juli saaledes lydende: "Cancelliet har omstændeligen foredraget Hs. Majestæt D. Herrer Rector, og Professorers Skrivelse, dat. 26 Juli f. A. til Patronen for Kiøbenhavns Universitet, som af denne hertil er indsendt, og hvori De have giort adskillige Forespørgseler i Anledning af den Kongelige Resolution, dat. 26 Febr. f. A., betreffende de Vilkaar, hvorunder den studerende Ungdom i Norge maae være befriet for at tage Examen Artium ved Kiøbenhavns Universitet".

"Allerhøiøstamme har derpaa under 14de d. M. allern. behaget at resolve saaledes":

"Efterat Vi have ladet Os de af Consistorio til Patronen over Kiøbenhavns Universitet indsendte Spørgsmaale udførligen forelægge, ville Vi herved end videre i Henseende til den studerende Ungdom i Bort-Rige Norge fastsætte:

1) "At enhver af dem haver frit Valg at tage Examen Artium hjemme, eller ved Kiøbenhavns Universitet".

2) "At, naar denne Examen tages hjemme, bør vedkommende Skolens Rector indsende de i Vor Resolution af 26 Febr. f. A. omtalte Dimissoriales til Decanus for det philosophiske Facultet i det academiske halve Aars sidste Maaned eller førend det næste halve Aars Forelæsninger begynde".

3) "At som førmeldte Bores Resolution især sigter til Lettelse for de norske Studerende, bør disse og ved deres Inskription ved Universitetet, der strax foretages, naar Efterretning om deres overstaaede Examen indløber, aldeles være befriede for alle de Udgifter, som ellers her til Vedkommende betales ved første Examen".

4) "At de for at kunde nyde Deel udi de ved Resolutionens 6te Post ommeldte Kongelige Stipendier maae ved Aretsfor-gotgiøre, at de flittig høre Collegier og indfinde sig paa Examinatorierne hos nogle af Universitetets Professorer, og saaledes anvende deres Tid vel, og giøre sig duelige til Statens Tjeneste"; og

5) "at det i Henseende til den 5te Forespørgsel bør aldeles have sit Forblivende ved det som i Resolutionens 7de Post er anordnet".

"Denne allerhøieste Resolution skulle man herved tiensflig meddeele Dem; til behagelig Efterretning".

Bevilling af 7de September for Studiosus Heinrich Schuman, at lade sig examinere i det hebraiske Sprog, dog at den Character, som han maatte erholde for det hebraiske Sprog, skal have Indflydelse paa den Hovedcharacter, som han allerede har erholdet ved den philologiske Examen, til at nedsætte samme, dersom den havde virket saaledes, isald den havde været givet til den ordentlige Tid.

Dito af 8 Sept. at Borgemeester Jens Heinrich Strøm i Christiania, hans Son Peder Strøm maa antages til Examen Artium ved Academiet i indeværende September Maaned, uagtet han ei endnu har opnaaet den ved Skoleforordningen bestemte Alder.

Rescript af 21 Juli: at Candidatus Theologiae Laurits Engelstofft, maa uden foregaaende Conference i Sprog og Vidensaber erholde Doctorgraden *) i Philosophien, naar den Afhandling, han til den Ende udarbejder og offentlig forsvaret, af Facultate philosophica bliver antagen.

*) Det er paafaldende, at det Kongelige danske Cancellie bevilger Navnet Magister og Doctor i

Sleng, ligesom Candidatens Ansøgning lyder til, uden at agte paa den Forskiel som Universitetets Fundats af 1788 Cap. V. bestandig gjør imellem *Magistri* (Philosophiæ) og *Doctores* i de andre Faculteter. Skal dette anses som en autentisk Erklæring, at magistri ligesaa vel kan lade sig kalde *doctores*, som de der faae den høieste Værdighed i de andre Faculteter; saa var det at ønske, at denne Erklæring maatte ved et ordentligt Rescript bekendtgjøres det philosophiske Facultet, da dette i sin *renuntiatio Magistrorum* bør rette sig efter den subsisterende Lov.

Rescript af 13 October, at Frue Kirke maa for Fremtiden, naar nogen nye Præst til samme beskikkes, være fritagen for Vedligeholdelsen af Præstens Bolig, hvilken derimod skal istandholdes af Præsten selv, for hvem den er bestemt til Deboelse.

Rescript af 6 Oct. der tillader Studiosi Niels Arrse Müller og Johan Frid. Møller Børn, at de maa lade sig examinere i det hebraiske Sprog, dog at den Character som de maatte erholde for samme beholder sin Indflydelse paa Hovedcharacteren til at nedsætte samme, dersom den, givet til den ordentlige Tid, havde virket saaledes.

XII.

En Ugtelses-Medaille til Hr. Kammerherre Suhm.

Et Antal af Medborgere, som befrøgtede, at den ædle og oplyste Uegenmyttighed, hvormed Hr. Kammerherre Suhm havde tilladt sin ansælsige og almennyttige

Bogsamling at staae aaben for Alle, imens han var Eier deraf, skulde gaae i Forglemmelse, naar han opførte at være det, er blevet eenig om at forevige denne, i Kiøbenhavn første patriotiske Handling af det Slags, ved en Skuepenge, som paa den ene Side forestiller Mandens Villedede med Omkrift: Petrus Fridericus Suhm, paa den anden den palatiniske Appollo's oplukkede Tempel, ved hvilket August havde anlagt en Bogsamling *) , med Underkrift: Aperuit.

Med et Exemplar af denne Penge i Guld fulgte en Skrivelse til Hr. Kammerherren af følgende Indhold:

”Et Antal af Medborgere har ønsket at kunne lægge den Erkiendtlighed for Dagen, som de skulde Videnskabsmanden og Videnskabernes ædelmodige Befordrer, Peter Friderich Suhm, der med uegenyttig Godgjorenhed aabnede sit udsøgte Bibliothek for Studerende og Kundskabselskere”.

”De have altsaa ladet præge den medfølgende Skuepenge for at bevidne denne deres Erkiendtlighed, og beder at den maatte modtages som et Beviis paa den Hoiagtelse, sande Fortienester og Opsættelser for det Almindelige aldrig kunne aflade at opvække, og som derfor i saa høi Grad skyldes Nordens kundskabrigeste Historiegrandfæter, der paa sin Bekostning aabnede Videnskabernes Helligdom for disse unge Dyrkere, førend Fædrelandet eiede nogen offentlig Foranstaltning, der fuldkommen kunde opfylde dette Piemeed”.

Hr. Kammerherrens Svar, som er affattet i en exemplarisk-besfeden Tone, har været at læse i vore offentlige Blade, og lyder saaledes:

*) At denne Bogsamling har været offentlig eller til offentlig Brug, er nok ikke beviist.

Den 31 October blev mig bragt en Guldmedaille, og et Brev uden Underkrift; men som lod fra et Antal Medborgere".

"Edle Medborgere! med den varmeste Følelse har jeg modtaget Deres forbindtlige Skrivelse, og den medfølgende smukke Skæpenge, hvormed det har behaget Dem, at høre mig. Dersom jeg ikke var overbevist om, at man er pligtig at giere alt for sit Fædreland, som man skylder Liv, Opdragelse, Takkestemning, Elægt, Venner, saa skulle denne mine Medborgeres Agtelse snart forlede mig til at troe, at jeg havde gjort mig særdeles fortient. Maaſke har jeg ikke været aldeles unyttig, men saa megen Hæder maa jeg dog fornemmelig tilskrive Deres Godhed og Venſkab, for hvilken jeg herved afslægger min inderligste og oprigtigste Taksigelse".

Kbhavn den 1ste Novbr. 1797.

P. S. Suhm.

XIII.

Magister - Diplomer.

Det philosophiske Facultet har haft det besynderlige Held, at det i nogle Maaneder har kunnet høre et usædvanligt Antal af academiske Medborgere med den høieste Værdighed i Philosophien, og saadanne Medborgere, som ved deres udgivne Prøvekrifter igjen have hødret Facultetets Dom om sig.

Jeg har allerede nævnet de Herrer Søren Nic. Joh. Bloch og Pet. Rasmus Müller. Dertil ere siden komne:

Hr. Christian Peter Thorlacius, Collega i Kjøbenhavns Skole, som den 29 Sept. offentlig forsvarede sin Inaugural Disputats: De Græcorum gu-

stu Antiquitatis ambitioso virisque quorum erat monumentorum veterum memoria invigilare.

Hr. Børge Thorlacius — begge Sønnen af Hr. Justitsraad og Rector Thorlacius — som den 6te Octbr. offentlig forsvarede: Disquisitionem historico-criticam in qua Svetonius; Dio Cassius; Josephus & Philo in imperio Caji Caligulae invicem & cum aliis comparantur.

Hr. Laurits Engelstoft, som ligeledes den 7de Octbr. har offentlig forsvaret Commentationem historico-criticam in qua sistitur Hieronymus Stridonensis interpres, criticus, exegeta, apologeta, Historicus, Doctor, Monachus.

Hr. Steffen Tetens, Conrector i Ribe, som den 9de December forsvarede en Dissertation, som indeholder: Difficiliora in libro Hermogenis *περι ευρησεως* loca illustranda, præmissa disciplina Hermogeneæ conspectu.

XIV.

Rettelser og Tillæg til det 3die Hefte af denne Aargang.

S. 119 a) sidste Linie læs: og beløbe sig for de to ældste Expectanter til omtrent 180 Rdlr., og for den yngste til omtrent 120 Rdlr.

S. 120 b) Art. 10 in fine staaer: Dag og Samling, men bør være: Dag og Jamling — Dette Ord findes ogsaa rigtig nok i Originalen. Men da Ordet var mig ubekendt; det ogsaa kunde læses Samling, glorde jeg det dertil. Men Hr. Conferentsraad Jacobi, som ikke kunde finde sig i det Udtryk: Dag og Samling, bad mig at estersæe Originalen paa nye, da han formodede, det maatte hede Dag

og Jamling, et Ord, som bemærker annus utilis eller Naadsensaar hos de gamle Jurister.

S. 141 b) har jeg anmeldt Sognepræsten Hr. Dr. Niels Schyrtze's af Univers. i Kiel udstædte Di-

plom til Doctorgraden i Theologien; men tillige eerindret, at hans Inaugural-Disputats i samme ikke var nævnet. Denne er nu udkommet og har til Titel: Canticum Canticorum, recens versum, commentario exegetico atqve critico illustratum.

Indhold af Universitets-Journalens femte Aargang 1797.

Første Hefte.

<p>I. Fortegnelse paa de Candidater som i Aaret 1796 ere indskrevne ved Kiøbenhavn's Universitet S. 1</p> <p>II. Beretning om Johan Laurits Mosheims Ophold i Danmark i Aaret 1722 7</p> <p>III. De Frisers Legat 19</p> <p>IV. Fortegnelse paa Alumni Collegii Regii d. 1 Januari 1797 22</p> <p>V. Fortegnelse paa Alumni Communitatis Regiæ d. 4 Januari 1797 24</p> <p>VI. Seheimeraadinde Krabbes Legat til unge Adelsmand 26</p> <p>VII. Tillæg til Beretningen om det fossiske Familie-Legat i Universitets-Journalen for 1794 Side 112 29</p> <p>VIII. Nye Bøger, anskaffede til Elersens Collegii Bibliothek 31</p> <p>IX. Kongens Fødselsfest, samt ved den Leilighed uddeelte Præmier til de Studerende, og udsatte Præmateriaer for indeværende Aar 32</p> <p>X. Vigtige danske Skrifter 35</p>	<p>a) Practisk Religions- Underviisning med kateketiske Anmærkninger af Boiesen S. 35</p> <p>a) Briefe über die Kunst von und an Hagedorn, herausgegeben von Professor Torkel Baden 39</p> <p>c) Underretning om de beste Redningsmidler for Skindøde, af Doctor E. Mangor 42</p> <p>XI. Forsøg til Svar paa et Spørgsmaal i politisk og physisk Magazin Universitetet vedkommende 41</p> <p>XII. Latinisk juridisk Forberedelses-Examen 42</p> <p>XIII. Theologisk Embeds-Examen i Januari Maaned 1797 sammest.</p> <p>XIV. Kongelige Rescripter og Cancelliebrevve 43</p> <p>XV. Anordning om Doctor og Magister Gilder af Aaret 1610 45</p> <p>XVI. Kongelig Cabinets Ordre angaaende det philologiske Studium 47</p> <p>*** I Anledning af et Forespørgsel i Iris og Hebe for Marts sammest.</p>
---	--

Andet Hefte.

<p>I. Om Tidernes Indflydelse paa Skolevæsenet S. 49</p> <p>II. Det Fletscherke Legat 55</p> <p>III. Sommerforelæsninger ved Kiøbenhavn's Universitet 56</p>	<p>IV. Philosophisk Examen i April Maaned S. 58</p> <p>V. Om Universitetets Bogtrykkere 62</p> <p>VI. Envoie Niels Griis's Legat for Philologer 68</p> <p>VII. Hr. Kiegeles's Legat under Navn af: Tak for Hvile 73</p>
--	---